EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Kolmapäeval, 6. oktoobril 1971

Nr. 79 (3664) 13. aastakäik

Kes võitis suurloteriil? Esinduse loterii tänavu vähem eduka tulemusega

Rootsi Eestlaste Esinduse 12-nda suurloterii loosimine toimus riiklike kontrollantide juuresolekul 30. septembril Esinduse ruumides. Õnnejumala annete langemist oli jälgima tulnud ka hulk looside ostjaid. Võidud võtsid välja läänivalitsuse esindaja Olof Ljungström ja Kaubandusministeeriumi esindaja Lars Kristiansen. Peavõit, SAAB-auto V-4-Sedan, langes loosile nr. 56.996. Peab märkima, et loterii toimus seekord varem, sest pärast loterii väljaknulutamist jäi pankrotti see rootsi firma, kes korraldas kõigi rootsi riigiloteriide üleriigilist müüki ja on varem ka eestlaste loterii pileteid müünud kümnete tuhandete kaupa.

Õnneks ei olnud pankrotti läinud firma jõudnud müüa eesti loteriipileteid, nii et selles osas majandusliik kokkuvarisemine firmas ei tabanud eestlasi. Teiselt poolt aga langes selle tõttu ära realiseerimisvõimalus tuhandete rootslaste juures. Eesti riigiloteriil tekkis seega olukord, kus oma vahenditega tuli platseerida nii palju pileteid kui vähegi võimalik.

Piletite üldarv 60.000 oli emiteeritud rutiinikohaselt teadmises, et peaostjaiks kujunevad rootslased. Nüüd kujunes asi ümberpööratuks ja loterii juhatusel oli seega eriti suuri muresid müügi korraldamisel.

Paljud kaasmaalased abistasid müügiga rootslaste juures ja eestlased ostsid üldiselt palju rohkem loose, kui tavaliselt. Siin peab märkima näiteks üht kaasmaalast Stockholmis, Volrad Piirandit, kes puhtast idealismist üksipäini omandas tervelt 2000 loosi kokku 5000 krooni väärtuses, olles kuulnud loteriid tabanud õnnetusest. Hr. Piirand on seejuures tavaline palgaline ja mitte mingisugune ettevõtte omanik.

Nii õnnestus loteriid realiseerida sel määral, et ta otseselt kahju ei

Järg. lhk. 7.

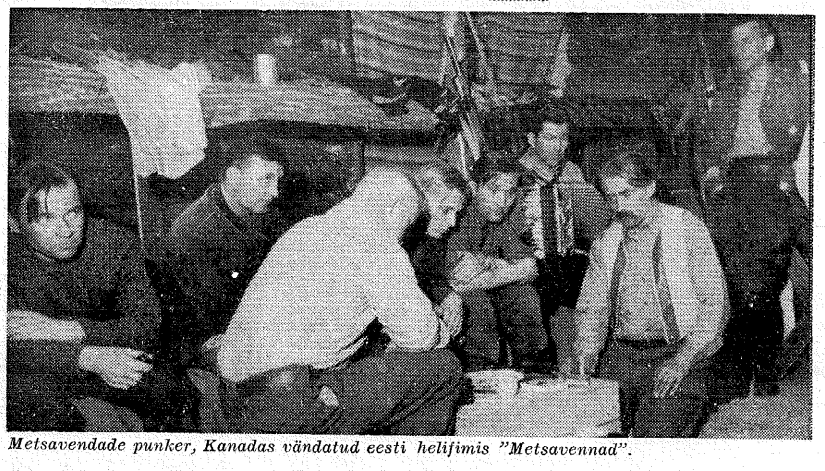

Metsavendade punker, Kanadas vändatud eesti helifimis "Metsavennad".

METSAVENNAD Võrumaa metsades punaste kirjelduses

Tallinna okupatsioonilehed tegutsevad viimasel ajal sageli minevikuga, püüdes sündmusi partei soovide kohaselt ümber kujundada. Metsavennad-partisanid, leegionärid jne. on nendes kirjeldustes kujutatud roimaritena, tshekistid, hävituspataljonid, miilitsamehed j.t. tehakse kangelasteks. Sest nemad likvideerisid eestlaste vastupanu ja teostasid massküüditamised ning vangistamised, sest "kulaklus kui klass" tuli likvideerida. Kirjeldustes püüitakse kergitada tundeid partisanitegevuses hukkunud kommunistlike funktsionäride ja hävituspataljonlaste vastu, samal ajal kui viimaste julmuse ohvrid tembeldatakse "banditideks".

Rahva Hääles 17. septembril on järjekordne artikkel sellest sordist — "Inimesed ilma inimlikkuseta", kus appi on võetud Göringid, Genfi konventsioon jne. Artikkel käsitleb aga mitte esimest, vaid teist vene okupatsiooni ja sel ajal tegutsenud eesti vastupanuliikumist Võrumaal.

Leht jutustab, et suurmaapidajad-kulakud olevat anne 1949-ndat aastat töötanud "natsionalismist läbiimbunuina" aktiivselt nõukogude korra vastu ("ekspluataatorlike klasside jäänuste kallaletung partei- ja komsomolitöötajaile, nõukogude aktivistidele ning nuusmaasaajatele", mis teinud vajalikuks kulakute klassi likvideerimise, s.t. füüsilise likvideerimise, mis toimus teatavasti märtsiküüditamistes aastal 1949.

Nähtavasti selle vägivalla õigustamiseks jutustatakse siis ka metsavendade partisanitegevusest ,kes olevat oma lootused rajanud N. Liidu-USA vahel sõja tekkimisele ning Eesti taasvabanemisele. Kirjeldatakse Võrumaal tegutsenud "Ongu" metsavendade grupi võitlust nõukogude rezhiimi esindajatega. Partisanigrupi juhiks olnud Jaan Roots.

Artiklist selgub aga, et Jaan Roots ei olnud ise mingi talupidaja, vaid koguni noor, kes aastal 1945 oli keskkooli õpilane Võru keskkoolis. Poiss moodustanud koolis põrandaaluse rezhiimivastase

Järg. lhk. 7.

Ernesaksa-koor praegu Itaalias kontsertreisil

Gustav Ernesaksa poolt juhitud riiklik meeskoor okup. Eestist on jälle pääsenud esinema välismaailma. Koor asus ringreisile Itaalia linnades ühe Itaalia kontsertorganisatsiooni vahendusel, millisel on sidemed Moskva vastava organisatsiooniga. Peale Ernesaksa dirigeerivad ringreisil koori ka abidirigendid Olev Oja ja Kuno Areng.

Kontserdid toimuvad Orvietos, Assisis, Perugias, Napolis, Firenzes, Bolognas ja Milaanos. Pärast Itaaliaturnee lõpetamist sõidab koor Shveitsi, kus esinetakse Baaselis ja Zürichis. Programmis on kooril vana klassika ning eesti ja maailma klassika, samuti kaasaegne helilooming.

Ulatuslikumateks teosteks on programmis Shoshtakovitshi ballaadisükkel "Ustavus", Cherubini "Reekviem" ja Stravinski oratoorium Kuningas Oidipus. Viimases on solistideks "Estonia" lauljad U. Tauts, H. Krumm, T. Maiste, M. Palm ja T. Tralla Stravinski ettekannet juhatab Neeme Järvi, kes samaaegselt Itaalias viibib.

Koor saabuvat Tallinna tagasi kavade kohaselt 17. oktoobril.

- **Soomet ja Saksamaad külastas Endrik Anvelt New Yorgist. Tal oli keemiainsenerina oma töökohalt komandeering Hamburgi.**
- **Euroopareisil viibivad New Yorgi eestlased Kyra Ollen ja Johanna Kask.**

Teater alustab Vildega

Stockholmi Eesti Teater avab oma hooaja pühapäeval, 24. oktoobril, esitades algusega kell 19 Stockholmi ABF teatrisaalis, Sveavägen 41 Eduard Vilde tüki "Tabamata ime". Korduslendus toimub pühap., 24. okt samas kell 19.

Näidendi on lavastanud Marie Kalbek ja lava kujundab Ao Vaks. Pääsmete eelmüük algas Stockholmi uues Eesti Majas, Kultuurikoondise juures, Vallingatan 32, i trepp (esmaspäevast reedeni kl. 10-16.30, neljap. 10-18, tel. 11 31 16). Hinnaalandus pensionäridele teisele etendusele.

Kogudus uude E. Majja

Uues Eesti Majas Stockho'mis kasvab eesti asutuste hulk. Juba varem sisse kolinud Eesti Päevalehele ja Eesti Kultuurikoondisele lisandus möödunud neljapäeval ka Stockholmi Eesti ev. luteri kogudus, millise kantselei lahkus vanast majast.

Koguduse uued ruumid on ajutised, kuni lõplike ruumide vabanemiseni ja asuvad aadressil Vallingatan 34, II tr., seega sissekäiguga, mis tulevikus viib ka Eesti Maja seltskondlikesse ruumidesse. Koguduse telefon nr. 21 32 77 jääb endiseks, muutunud on aga postiaadress, mis nüüd on järgmine: Box 450 74, 104 30 Stockholm 45

J. Laidoner suri a. 1953, kui uskuda vene andmeid.

VENE ANDMED RIIGIJUHTIDE SURMAAEGADEST

Kui venelased iseseisva Eesti riigijuhid ja riigitegelased ära küüditasid, siis langes nende saatusele saladusekate, mida pole tänasenisuudetud kergitada. Millal surid Konstantin Päts, Johan Laidoner, Jaan Tõnisson, Kaarel Eenpalu ja teised? Pärast Stalini surma on nõukogude allikad neid nimesid oma raamatutes märkides hakanud lisama ka sünni- ja surmaaegu. Asja okup. Eestis ilmunud "Eesti NSV ajaloos" näiteks esineb esimest korda Johan Laidoneri surma-aasta — 1953.

Jaan Tõnissoni surma kohta ei ole aga senini ühekski teoses olnud mingeid andmeid, kaasa arvatud eeltähendatud "ajalugu". Konstantin Päts on "Eesti NSV" ajaloo" andmetel surnud 1956.

Kas see on aga õige surmaaasta? Ilmselt ei ole see selge ka okupantidele endile, sest 1964 Tallinnas ilmunud raamatus "Vabaduse koidikul" märgitud K. Pätsi surma-aastaks 1955 ja veel varem on esinenud koguteostes koguni aasta 1946.

Kaarel Eenpalu kohta seisab ajalooraamatus, et ta on surnud 1948. See arv esines ka hiljuti ilmunud entsüklopeedias: "28. jaanuar 1942. Kuidas ja mis asjaoludel nad surid, jääb teadmatuks. Samuti ei tea keegi, kus nad on maetud. Selgitamatuid saatusi ja jäljetuid haudu on N. Liidus eestlastel tuhandeid.

EPL *6. oktoobril 1971*

UUS DIPLOMAATIA

Norrlane Per Egil Hegge, Moskva korrespondent, kes oli kontaktimeheks Nobeli-laureaadele Solzhenitsõnile ühenduses Rootsi suursaatkonnaga jutustab oma raamatus "Solzhenityn ei saa tulla", m.h. väliskorrespondentide tööst N. Liidu pealinnas. Telefone, mida venelased pidevalt kuulavad, kasutatakse võimalikult vähe ja kui kolleegidega kontoris tahetakse avameelselt mõtteid vahetada, tehakse seda kirjateel pärilehelestega sest "seintel on kõrvad", s.t. mikrofonid.

Mikrofonide kartusel aetakse ka saatkondade tähtsamad jutud promenaadidel väljas. Asjad, mis meie on üldiselt ammu teada, kuid mis omavad Hegge kaudu aktuaalsuse ka Skandinaavia ja muus lääne avalikkuses ja annavad tausta praegu huvi äratavale Londoni spionaazhiloole, kus tervelt 105 diplomaatilist immuniteeti nautivat isikut tunnistati spioonidena mittesoovitavaiks. Kuigi venelased protesteerivad ja eitavad, ei ole raske järeldust teha, et lugu on samasugune ka kõikides muudes N. Vene saatkondades, olgu siis meie asukoha pealinnas Stockholmis või mujal. Seda, et venelased diplomaadi sildi all spioneerivad, on läänes sallitud kui "normaalset nähet idariikidele" ja kahjusid on katsutud vältida nende saatkondade ametmeeste pideva valvamisega ja jälitamisega, mis alati ei ole nii kerge ja läheb maksumaksjatele üsnagi palju maksma.

Et see alati ei ole efektiivne vähemates riikides, näitas ju hiljutine inimröövi katse Stockholmis, kus ainult õnnelik juhus mõeldud ohvri päästis "diplomaatide" käest, kes ilmselt tegutsesid oma luurel täiesti vabalt. Ka siin pigistati Rootsi poolt silm heatahtlikult kinni ja vältimatule vormilisele protestinoodile ei järgnenud muud, kui ainult ühe asjasse segatu väljasaatmine, kuigi kõik teadsid, et otseses aktsioonis olid vähemalt neli meest, rääkimata teiste tänavate valvajaist. Enne inglasi on vaid mõned Aafrika uued riigid reageerinud äkiliste "abistajate" väljasaatmistega, kui on selgunud, et need valmistavad ette kehtiva korra kukutamist. Kui lugeda inglise ajalehtede informatsioone, siis selgub, et ka seal ei olnud "diplomaatide" ülesandeks mitte ainult andmete muretsemine inglise sõjaliste ja tööstuslike saladuste kohta, vaid ka võimalike tulevaste sabotööride ja rezhiimikukutajate leidmine. See viimane asjaolu oligi see, mis katkestas Briti valitsuse kannatuse.

Kahvusvahelises läbikäimises on venelased sisse toonud uue tava, mis seisneb diplomaatilise immuniteedi häbenematus ärakasutamises otsesel luurel. Eestlasedki on võinud kogeda, et nende jaoks lääne saatkondadesse paigutatud eestlasist agendid kannavad kõrgeid tiitleid, nagu saatkonnasekretär, konsul jne., kuigi ilmselt nende tavalised ülesanded on sootuks teisel pinnal. Võtame näiteks neid külastusi vodkapudeliga ja kodumaa-kingitustega, mida neil vahel tuleb ette võtta (riskiga, et välja valitud perekond diplomaadi välja viskab) või siis autojuhi-ülesandeid eriaktsioonidel, nagu seda oli vene ärahüppajale jahi pidamisel Stockholmis Sysslomannagatanil.

Läänerriigid on sattunud raskesse olukorda vene ja üldse ida saatkondadega, mis kasvavad ja kasvavad ilma silmnähtava põhjuseta. Kreml teeb teistele riikidele ettepanekuid uuteks konsulaarlepinguteks, et ta diplomaadid pääseksid linnadesse, kuhu ei ulatu saatkonna personal. Nii sõlmiti USA-ga konsulaarleping, millest ameeriklastel mingit kasu ei ole, küll aga eelkirjeldatud põhjustel venelastel. Ei ole ka huvituseta tähele panna, et venelased erilist huvi äsjase Berliini kokkuleppe puhul asetasid just N. Liidu peakonsulaadi asutamisele Lääne-Berliini. See annab uusi öönestamisvõimalusi.

Läänes tehakse ikka ja jälle seda viga, et kommunismimaade diplomaate ja diplomaatiat võetakse samade mõõdupuudega ,mis kehtivad lääne demokraatiate omavahelises läbikäimises.

KLA

MIKS?

Ajaleht "Võitleja" Saksamaal tuletab meelde, et metropoliit Aleksander viis Eesti ap. õigeusu kiriku Moskva alt Konstantinoopoli patriarhi alla ja tegi sellest rahvakiriku. Leht konstateerib ja küsib:

"Nii kadunud piiskop Jüri oli, kui ka mõne aasta eest valitud piiskop Sergius on eesti patrioodid.

Kas poleks aeg, et Eesti Apostliku Ortodokse Kiriku Sinod annaks avalikkusele autentse seletuse, miks pole kolme aasta eest piiskopiks valitud Sergius Samon saanud oma ülesannetesse astuda?

Tõepoolest, kolm aastat on möödunud piiskopivalimisest Eesti ap. õig. kirikus. Mis tulemata on jäänud, on valitud piiskopi ametisse õnnistamine vastavalt kiriku korrale. Seda määrab kiriku kõrgeim pea, s.o. patriarh Konstantinoopolis (Istanbul). Paistab, et asi on seal seisma jäänud. Kas vene patriarhaadi mõjudel?

BALTIKUM

Enamusele rootslastele on Baltikum kujunenud vaid üheks nimeks, mis esineb ilmateadetes, umbes nagu Gotska Sandön ja Söderarm ja võib vaid röömustada, kui koolipõlased veel vahet teevad Baltikumi ja Balkani vahel, ütles Folkpartieti kongressil Andres Küng, kes koos lätlase Lapukinsiga olid esitanud resolutsiooni, mis kergitab üles Rootsi lähimate naaberriikide ja rahvaste saatuse.

Resolutsiooniettepanek tuletas valusalt meelde vajadust taastada ühesugust mõõdupuudega kõikide vägivaldade ja kõikide diktatuuride hukkamõistmisel ja nende vastu võitlemisel — teatavasti on ka liberaalne diskussioon selles osas olnud sageli tugevasti ükssilmne ja ühekülgne. Oli täiesti loomulik ja õige, et Folkpartiet juhatus kongressile ettepaneku esitas pooldava seisukohaga, mis aplausiga kinnitati.

Erakonna juhatus ütles muu hulgas: "Need roimad inimõiguste deklaratsiooni vastu, mis toimuvad Baltikumis ja teistes Nõukogude kontrolli all olevates maades, tulevad hukka mõista ja nendele tähelepanu juhtida debatis ning rahvusvahelistes organisatsioonides". Sõnadele peavad järgnema ka teod ja nii oli rootsi Folkpartieti esindajaile Shveitsis toimuval Liberaalse Internatsionaali kongressil antud ülesanne esitada ka seal rootsipoolne seisukoht vastavaks üldise seisukoha võtmiseks internatsionaali ulatuses. Kuidas seal otsustati, on muidugi huvitav Balti rahvastele.

Andres Küng tsiteeris oma sõnavõtus erakonna juhatuse seisukoha teist osa: "Rahvaste rahulik kooselu eeldab respekti enesemääramiseõiguse vastu" ja tähelepanu juhtides, et seisukoht on kirjutatud ühenduses ettepanekuga Baltikumi küsimuses ja konstateeris:" See tähendama selgelt välja üteldes, et Eesti, Läti ja Leedu peavad taas saama iseseisvateks riikideks. Öiendage mind, kui ma olen valesti mõistnud erakonna juhatuse seisukohta. Kuid seda ma kindlasti ei ole, sest siis oleks see seisukoht ainult tühipaljas fraas. . ."

Provokatiivsele küsimusele ei antud eitavat vastust. Järelikult tähendab seisukoht just seda, et Folkparti peab vajalikus Balti riikide vabaduse taastamise.

VÄLISKOMMENTAAR

KREML REISIPALAVIKUS

Nõukogude juhtkond on järsku hakanud ilmutama ebatavalist isiklikku huvi välismaailma vastu. Reisijateks mitmes suunas on vene kommunistliku partei peamees Brezhnev, nõukogude valitsusjuht Kossõgin ja ülemnõukogu esimees Podgornõi. Väisvaatlejate arvates tähendab see poliitilist ofensiivi, mis vähemalt osaliselt on tingitud president Nixoni kavatsetud külaskäigust Pekingisse tuleva aasta algul. Teiseks põhjuseks on tõenäolikult Euroopa julgeolekukonverentsi korraldamise küsimus, mida Kremlis on aastaid haudutud. Nüüd lootvat nõukogude juhtkond, et "nelja suure" tehing Berliini asjus on sellele suuresti kaasa aidanud ja seepärast tuleb edu kiiresti ära kasutada. Kuid Kremlil on tähtsaid probleeme ka araabia maades ja Kaug-Idas, mispärast needki piirkonnad on reisikavadesse üles võetud.

Kremli reisidiplomaatia rakendamine algas parteipealiku Brezhnevi külaskäiguga Jugoslaaviasse, kus Brezhnev deklareeris, et miski ei takistavat Jugoslaavia erilise tee jatkamist sotsialismi teostamisel. See kinnitus kordas sisuliselt Hrushtshovi lubadust tema Kanossa-käigul Belgradi 1955 ja märkis sedaviisi president Tito võitu. Iseküsimuseks jäi aga see, millist vastutasu loodab Brezhnev saada Jugoslaavialt. Tagamõtteks võis loomulikult olla katse Jugoslaavia valitsejat heaga meelitada Kremli kiilvette nii ühenduses nõukogude poliitikaga Vahemere ruumis kui seoses kavatsetud Euroopa julgeolekukonverentsi kokkukutsumisega. Nõnda ei võinud Brezhnev muidugi jutujamisel Titoga kõnelda oma 1968 kuulutatud doktriinist sotsialistlike maade piiratud suveräänsuse kohta.

Oktoobris külastab Brezhnev Prantsusmaad. Kutse kehtib möödunud aasta septembrist saadik, mil president Pompidou oli ametlikul külaskäigul Nõukogude Liidus. Pompidou on teatavasti püüdnud hoolitseda sidemete eest N. Liiduga, kuid mitte nii, et see sünniks prantsuse muude huvide hinnaga Euroopas. Brezhnevile on Prantsusmaa külastamine esimeseks reisiks Lääne-Euroopasse üldse, mida ta antud ajal kõigepealt tahab arvatavasti ära kasutada kihutustööks Euroopa julgeolekukonverentsi heaks Samal ajal oktoobris võtab nõukogude valitsusjuht Kossõgin ette ringreisi araabia maadesse, alates Alzheeriast. Oktoobri lõpul külastab ta Kanadat vastuvisiidina selle maa peaministri Trudeau külaskäigule N. Liitu tänavu suvel. Võib arvata, et araabia maades on Kossõgini ülesandeks konsolideerida nende hoiakut vastavalt nõukogude poliitika vajadustele Vahemere ruumis. Kanada külastamisel seevastu on peamiseks eesmärgiks trummilöömine Euroopa julgeolekukonverentsi kasuks, kuna Kanada koos USA-ga on Kremli värskemas kavas mõeldud kui osavõtjad konverentsist. Lõpuks, detsembris külastab Kossõgin veel Taanit ja Norrat, kus julgeolekukonverentsi küsimus töötab olla jatkuvaks kõneaineks.

Ülemnõukogu esimees Podgornõi on ette nähtud parteipealiku Brezhnevi kaaslasena Prantsusmaa külastamisel. Enne seda, oktoobri algul peab ta aga sõitma Põhja-Vietnami, arvatavasti ühenduses president Nixoni eeloleva külaskäiguga Pekingisse. Nõukogude juhtkond tahab nähtavasti igaks juhuks demontreerida oma juuresolekut Põhja-Vietnamis. Tagamõtteks näib olevat Põhja-Vietnami mõjutamine, et ta ei alistuks Ühendriikide võimalikule katsele läbirääkimistel Puna-Hiinaga lahendada Indohiina probleeme üle teiste osaliste peade. Väärib märkimist, et sel puhul on nõukogude ajakirjandus ühtlasi alustanud ideoloogilist sõnasõda Puna-Hiinaga, elustades niiviisi uuesti väidetavat tüli N. Liidu ja Puna-Hiina vahel, nagu Kreml on seda püüdnud välismaailmale sugereerida muuseas ka oma ühe motiivina Euroopa julgeolekukonverentsi kavandamisel.

Kokku võttes on niiviisi Euroopa julgeolekukonverentsi küsimus peamiseks teguriks Kremli reisipalavikus. Tähendatud konverents ise on niivõrd vastuolus ajalooliste kogemustega Nõukogude Liidust, et ta ei paku mingit tagatist rahu kindlustamiseks Euroopas. Pigem teeniks konverents üksnes Kremli huvisid vaba maailma uinutamisel, mis loomulikult soodustaks kommunistlike agressioonì jatkamist. Vene tohutu salaluure äsjane paljastamine Inglismaal näitab selgesti, kuivõrd võib uskuda Kremli jutte rahust ja julgeolekust Euroopas.

A. K.

REIN SULE SET-meister

Rein Sule

SET-i tennissektsiooni väishooaeg lõppes klubimeistri võistlustega Hjorthageni väljakuil. Võistlused toimusid üksikmängus kahes klassis ja paarismängus. Klubi meistriks ja esimeheks ning hr. A. Lõpu rändauhinna võitjaks tuli Rein Sule — värske klubi liige, võites finaalis Ilmar Rootsi 6—3, 3—6, 6—1.

B-klassis võitis Uno Vipper, "lüües" finaalis Jaan Albot.

Paarismängus võitsid Tarmet-Köstner, finaal Leesi-Sule vastu 6-4, 5-7, 6-1.

Võistlustest osavõtt oli elav, üksikmängudes 21 osavõtjat, paarismängus 18.

Prantsuse kiitust M. Underile

Librairie Saint-Germain-des-Prés nimelises Pariisi kirjastuse väljaandel ilmunud Marie Underi prantsuskeelse antoloogia kohta, mille nimi on "La Pierre otée du Coeur" (kivi südamelt), on ajakirjas "Le XX-e siécle" (s.a. juunis ilmunud nr-is) avaldatud arvustus.

Algul on tutvustusjuttu Eesti saatuse kohta, mida mainitakse kui üht rikka tsivilisatsiooniga maad teiste Balti riikide hulgas, mida anastas Hitler 1940 ja mille 1945 Stalin oma hiigla kommunistliku riigi alla heitis. Sellele järgneb kõnealuse antoloogia hinnang:

"Siin on tegemist eesti luuletustega, millised tähelepanuväärselt on prantsuse keelde tõlkinud Michel Dequeker. — Et päästa kijrndus, poeesia, hing — see on aukartust sisendav kohustus. Need värsid on kantud suurest kristlikust hingusest — tänan Teid, Marie Under, tänu Teile elab Eesti ikka edasi ja saavutab kord taas valguse pärast suurt pimedikkuviibimist tunnelis".

Eestlane Järfälla VANIM

Esmaspäeval, 4. oktoobril tähistas Olofstundi pensionäridekodus Jakobsbergis 96-aastast sünnipäeva Ludmilla Sepp, olles sellega Järfälla piirkonna vanimaks elanikuks.

Ludvilla Sepp sündis Estis, oli nooruses Petrogradis ja siis kooliõpetajaks Siberis, kus ta kodumaale saabus tagasi Eesti iseseisvumisel. Töötas Tallinnas tummfilmi ajal m.h. kinopianistina. Põgenemisteekond töi ta üle Taani Rootsi. Järfällas elab ta 1952 aastast peale.

Vana daam on ikka veel huvitatud lugemisest, eriti armastab ta reisikirjeldusi ja ajaloolisi jutustusi, mida ta on võimeline lugema mitmes keeles — eesti, prantsuse, vene ja saksa keeltes. Sünnipäevalast külastab tihti poeg oma perega.

Evelyn Koop Hispaanias

TORONTO (VES) — Kanada kümneliikmelise esinduse koosseisus võttis Hispaanias toimunud moodsa võimlemise kongressist osa "Kalev-Estonienne" võimlemisrühma juht Evelyn Koop Torontost.

Ta pidi Hispaaniasse jääma üheks nädalaks, võttis pärast kongressi osa kursusest treeneritele ja võimlemiskohtunikele. Kursusele järgnevad eksamid võimlemisvõistluste kohtunika õiguste saamiseks.

Evelyn Koopi Kalev Estienne võimlejate grupp on intensiivses treeningus, et osa võtta moodsa võimlemise maailmameistrivõistlusist 9.—12. novembrini Kuubal, Havannas, kuhu Kanada saadab oma valiktrupi, mis koosneb eranditult Eveyn Koopi võimlejaist.

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120, 631 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00 —0, Eesti Päevaleht Förlags AB, Stockholm

Tellimishinnad:
Aastа ..... kr. 129:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 45:-
Kuu ..... kr. 12:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB

Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1971

REFLEKSID

■ ROOTSI KAVATSEB SUURENDADA oma abi n.n. vabastusliikumistele lõunapoolses Aafrikas. Seda kinnitas peaminister Olof Palme Tanzania pealinnas Dar es Salaamis, kui ta kõneles kohalikua ainuparteile Tanule, mis vastab idariikide kommunistlikele ühtlusparteidele. Intervjuus Londoni Daily Telegraph kohalikule kirjasaatja' on peaminister hiljem kinnitanud, et abi saab olema humaansel pinnal, ilma lähemalt defineerimata. Relvaabi saavad need liikumised praegu nimelt Moskvalt ja teistelt idariikidelt, nii et see abi ei ole nii pakiline. Missugune ka Rootsi abi saab olema, on selge, et osutatakse aktiivset toetust jõududele, milliste eesmärgiks on kehtivate rezhiimide kukutamine, m.h. Rhodeesias ja Lõuna-Aafrikas, sest need ju kuuluvad definitsiooni "lõunapoolne Aafrika" alla. Muidugi kuulub küsimus, kuivõrra selline abi on seotud neutraliteediga, teisele pinnale ("Meie ise otsustame, mis on neutraalne" on peaminister ütelnud). Kuid kui juba on mindud sellele teele, et abistatakse vastupanuliikumisi, mis toetuvad idariikide abile, siis oleks kahtlemata aeg toetada ka neid vabastusliikumisi, mis on töötamas nende idariikide poolt anastatud ja kolonialiseeritud rahvaste vabastamiseks Tasakaalu nimel neutraliteedis. Muidu võib maailm arvata, nagu seda tegi Londoni Daily Telegraph oma kommantaaris, et Rootsi on laskumas ühekülgsetesse seiklustesse.

■ ROOTSI KOGES JÄRJEKORDSET tragöödiat Tshehhi teemal. Katse lennukiga päästa 6-aastast Pavlina Porizkat, kelle vanemad Praha ülestõusu ajal põgenesid Rootsi ja kes jäi vanavanemate juurde, lõppes fiaskoga. Tshehhi KGB vangistas kaks rootsi lendurit, kes "lennukiostjatena" said loa Tshehhoslovakkias maandumiseks kui ka lapse ema, kes koos nendega kodumaale sõitis ühe lenduri abikaasa passiga, olles mingitud sarnaseks passipildile. Päästeaktsioon muutus tragöödiaks ja ilmselt selle tõttu, et terroriseeritud vanavanemad keeldusid kaasa aitamisest esimesel lennul, kui neid külastasid ainult rootsi lendurid. Et vanemaid mõjustada, võttis tütar, kes on rase ja viibib Rootsis põgenikupassiga, riski illegaalseks külastuseks, ilmselt arvestamtaa, et vanemad olid KGB valve all, kuna väljanõudmise-aktsioon oli juba kolm aastat kestnud Rootsi ajalehtede kaasabiga. 25-aastane noorema Anna Porizka pani kõik ühele kaardile ja — kaotas. Rootsi lendurid saavad kahtlemata mõne aja pärast koju Anna kaitseks ei saa aga Rootsi välisministeerium midagi teha, sest Anna ei ole Rootsi kodanik. Ja mida teevad need, kes on põgenikud Rootsis, toimub omal riisikol. Ka siis, kui nad on tulnud põgenikena ja saanud kodakondsuse, mida päritolumaa ei tunnista. Väljavaated, et ema saaks oma mehe juurde läände, on ülimalt väikesed. Teda ootab ees tshehhi vangla. Ilma tütreta ja vanemateta.

Veel üks memento nendele, kes perekondlikke asju katsuvad õiendada omal käel idariikides.

■ PEAMINISTER OLOF PALME külastusest möödunud aastal Moskvasse jutustab norra ajakirjanik Per Egil Hegge oma raamatus "Solzhenitsõn ei saa tulla", et peaminister enne koju tagasi sõitmist pressikonverentsil avaldas oma erilist heameelt, et Pravda oli tema lantshikõne venelastele sõna-sõnalt ära toonud Pärast pressikonverentsi ei saanud Hegge Palmele ütlemata jätta, et Pravda tavaliselt külasolevate riigijuhtide kõned toob ära sõnasõnalt, mis aga kahjuks ei toimunud just Rootsi peaministri puhul, kuna tema viide invasioonile Tshehhoslovakkias oli maha tõmmatud. Palme oli imestunud, jutustab Hegge, üteldes, et saadik oli kinnitanud, et "kõik on täpselt sees" (vene keeles, mida peaminister ise ei valda) Vahekord saadiku ja Hegge vahel, mis ei olnud parim, ei paranenud selle näpunäite tõttu rootsi peaministrile, nagu ta ise konstateerib. Vahejuhtum on muidugi teatavaks taustaks sellele püüdlikkusele, mida saatkond Moskvas hiljem osutas, et Nobeli auhinnaga ühenduses Solzhenitsõnile mitte kuidagiviisi pahandada Kremli.

KJ

Vene keele "läänelisus"

Moskva (VES) — Kommunistidel Venemaal on tekkinud uus mure: liiga palju "dekadentse" lääne sõnu valgub vene keelde ja sel salakavalal diversioonil ei näi tulevat lõppu.

Kommunistlikud shovinistid, kes ütlevad enese olevat küll internatsionalistid, kurjustavad vene ajakirjanduses, et näiteks majapidamises nõukogude eesrindliku tööstuse poolt turustatud esemed saavad millegipärast lääne nimed.

Miks nõukogude perenaised kutsuvad vahustajatpihustajat "mikseriks" ja leivaröstijat "tousteriks"? Miks nõukogude gümnasistka kannab läänelikke räpaseid pükse ja nimetab neid pealegi "dzhiinideks" (jeans)? Kas see ei ole revolutsioonilise valvsuse puudus! Ettekandjat ametnikku lennukil kutsutakse nüüd "stjuardesaks", autojuht paneb talveks autosse "antifrizi" ja tehnilised tööjõud õiendavad aparaatidega, mida kutsutakse "kompjuteriks". Produktsiooni juht on nüüd "menedzher" ja teenistuja, kes kujundab moode, on "dizainer". Ka venelasel on nüüd "hobi" ja ta läheb puhkepäeval "vikendi" pidama.

Ametivõimude survel on mõned inglispärased väljendid Venes käibelt kõrvaldatud. Näiteks ei tohi enam tarvitada sõna 'helikopter", vaid peab ütlema "vertoljot", ei tohi tarvitada "aeroplan", vaid "samoljot". Kuid võimud ei ole siiski suutnud välja rookida jalgpallimängijate keskelt sõnu nagu "kolkipper", "penalti" jt.

Nõukogude kirjanik V. Lipatov võttis võõrsõnade ehk "vale sõprade" kohta sõna ja pani südamele kasutadea "häid ja ilmekaid" vene sõnu. Ta ütles, et kui nurgeliselt kõlab "polje" asemel nüüd ikka rohkem kasutatav "plantatsia". Üks teine kirjanik N. Atarov ütleb, et keelt solgivad ka bürokraadid. Selle asemel, et öelda — kaupluses on müügil potid, pannid, triikrauad, nõukogude bürokraadid ütlevad müügil olevat "metizö" (metall-artiklid).

H. Perten Ameerikas

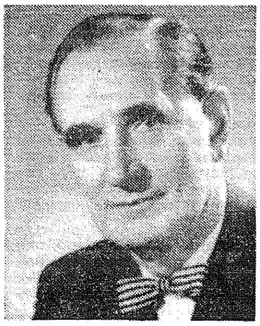

Harald Perten

Rootsis peatus lühemat aega teraviljakeemik Harald Perten, kes töötab Rahvusvahelise Toitlusorganisatsiooni FAO teenistuses Dakaris, Senegalis. Rootsist sõitis ta Ameerikasse, kus ta võtab osa Ameerika teraviljakeemikute (American Association of Cereal Chemists) kongressist Dallases, Texases 10.—14. oktoobrini.

H. Perten on nimelt rahvusvahelises teraviljakeemikute organisatsioonis ühe sektsiooni juhatajaks. Dallasest sõidab H. Perten ametiülesandeil edas iColombiasse Kesk-Ameerikas Selle maa pealinnas Bogotas on hakatud valmistama uut leiba, mis ei sisalda nisu. Kuna H. Perten FAO-s tegeleb just leiva valmistamise probleemidega maades, kus ei ole nisu ega rukist, siis on tema külaskäik seotud Colombia leiva võimaliku eksporteerimisega.

Tagasisõidul peatub H. Perten Roomas FAO peakorteris, minnes scalt tagasi Dakarisse, kuhu ta lepingu alusel peab jääma veel kaheks aastaks.

● Uppsalas sündis Merike (n-na Selli) ja Hans Vinkile tütar.

● Stockholmis sündis Sonja ja Enn Kivisäkk'ile teise lapsena tütar.

Viski viis venelase briti vastuluuresse

Lõbus elu Londonis, viski-trimpamine ja autod kujunesid ärahüpanud KGB-ohvitserile, 34-aastasele Oleg Lyalinele saatuslikuks. Tema pöördumine inglise vastuluure poole sündis pärast seda, kui ta oli vintis olekus autojuhtimise tõttu politsei kätte sattunud. Vahejuhtum leidis aset augustis, mil ta varajastel hommikutundidel roolis oma masinat ühes Londoni lõbustuslinnaosas. Liikluspolitsei aga leidis, et auto kurss on pisut vingerdav, KGB-lane peeti kinni ja teda paluti kontrolli mõttes alkotesti kotti puhuda.

Lyaline keeldus, mille tulemuseks oli tema vahistamine ja süüdistus joobnud olekus autojuhtimises. Venelane vabastati 50 naelase kautsjoni vastu, saades ühtlasi käsu ilmuda politseikohtusse.

Seepeale hakkas asju ajama vene saatkond ,kusjuures seletati et Lyaline olevat diplomaat ja niiviisi puutumatu isik. Lähem kontroll aga näitas, et venelane üldse ei oma diplomaatilist staatust ,kuna ta töötas suhteliselt madalal kohal kaubandusesinduses.

Nüüd sai Lyaline aru, et ta edasiviibimise võimalused lõbusas Londonis on kaunis kahtlased, kuna N. Liidu saatkond täiesti arusaadavalt vaatles vahejuhtumit tõsiselt. Kõrge KGB ametnik ju ei tohi tühiste asjade pärast "vahele jääda", vaid peab elama üsnagi askeetlikku elu.

Umbes kolm nädalat kestnud arupidamise järele võttis Lyaline lõpuks kontakti inglise võimudega, kusjuures ta märkis, et asüüli eest on ta nõus andma erakordselt tähtsaid andmeid. Ja seda ta ka tegi. Inglise vastuluurele anti üle massiliselt aktuaalseid nimesed: vene diplomaate, teaduslikke eksperte, kaubandusdelegaate ja teisi — kes kõik ühel või teisel viisil olid tegevuses spionaazhiga Inglismaal. Inglased said pealekauba veel nimistu, kus esinesid välismaal paiknevad kontaktid.

Nii selgus, et Londonis opereerib vähemalt üks täielik KGB võrk. Olemasolevate andmete kohaselt olevat Oleg Lyaline saanud inglaste käest kuni 30 000 naela (ligemale pool miljonit krooni) oma teenete eest. Peetakse aga pisut kahtlaseks, kas ta tõepoolest on kindralmajori astmes, kuna ta on selleks liiga noor — 34 aastat.

Moskva aga teeb kõike, et vähendada Oleg Lyaline väärtust. Niinimetatud "inofitsiaalsed" esindajad on Moskvas võtnud ühendusi lääneajakirjanikega, kusjuures on lastud välja "lekkida" andmeid Lyaline kui "purulihtsa Casanova" kohta, kes sattus igasugustesse rumalatesse armuseiklustesse, jättis maha oma perekonna ja hüppas läände.

Samal liinil on ka vene suursaatkond Londonis. Säält on diskreetselt mõista antud, et Lyaline tähtsus on võrdne nulliga ja et ta on tavaline playboy, kes peale kõige muu purjutab liiga palju. Sellisena polevat tal väärtust isegi inglise kontraspionaazhile.

Sovjeti tegelasi Londonis ja N. Liidus pole eriti rõõmustanud ka Briti televisoon, kus kogu inglise rahvale näidati filmi, kus üks vene spioon tõi ära üht saladokumenti ühe pargipuu alt. Arvatavasti on film pärit inglise kontraspionazhi arhiividest ja selle kestvus oli umbes 20 minutit.

Dokumenditoojaks oli vene saatkonna kolmas sekretär Vladislav Drozdov. Vahejuhtum leidis aset 1968 ja varsti pärast seda saadeti ta Inglismaalt välja. "Salapaberid" oli puu alla asetanud üks briti topeltagent.

● **New Yorgis toimunud tööstuskaubanduslikust kongressist võttis oma ettevõtte ülesandel osa majandusteaduse doktor Ernst Wolke, kes New Haven'is töötab ühes firmas.**

● **Londonis tähistas 70-ndat sünnipäeva Juhan Pruuden, kes viimased viis aastat on olnud Londoni Eesti Seltsi esimeheks ja näitetrupi juhiks. Kodumaal oli ta Raudna vallavanem. Võttis õppursõdurina osa Vabadussõjast.**

Olümpiailu

MÜNCHEN (EPL) — Kosmeetilised kabiinid avatakse Müncheni olümpial naissportlastele. Need paigutatakse võimalikult võidupjedestaali lähedusse, et medalitele tulnud naissportlased saaksid end enne ilusaks teha, kui lähevad medaleid vastu võtma.

Naispikamaajooksjad, näiteks, võivad seal panna kiiresti näole uue makeup'i, naisujujad korraldada oma soengut. Mõni ilukabiin ehitatakse ka edevamatele meesvõitjatele, kes tahavad anda endale tv-kaamerate jaoks paremat välimust.

Uus õhukaitsevôrk Lääne-Euroopale

BONN — Nato eksperdid teostavad Euroopas veel viimaseid katseid rahvusvahelise õhukaitse süsteemiga, mis ulatub Norrast kuni Türgini ning on laiaulatuslikumaid ja komplitseeritumaid õhukaitse süsteeme kogu maailmas. Kogu süsteem, mis koosneb radaritest elektronarvutitest ja õhukaitse seadeldistest on 5000 km pikkune ning kui see mõne kuu pärast käiku rakendatakse, siis avastatakse koheselt mõne sekundi jooksul vaenuline lennuk ning rakendatakse vastuabinõudena käiku raketid ja võitluslennukid.

Kuna Varssavi pakti riikidel on Euroopas umbes 1500 võitluslennukit Nato 350 .võitluslennuki vastu, siis on vaenuliste lennukite kiire avastamine suurima tähtsusega. Uue süsteemi raamides on rajatud 85 õhukaitse keskust Norras, Taanis, Lääne-Saksamaal, Hollandis, Belgias, Prantsusmaal, Itaalias, Kreekas ja Türgis.

Inglismaa ei kuulu süsteemi, kuid tema õhukaitse seadeldisi on võimalik vajaduse korral rakendada ja siduda uue kaitsevõrguga.

Uue õhukaitsesüsteemi rajamine läks maksma aukartustäratava summa — 264 miljonit dollarit, millile lisandub veel 25 miljonit dollarit vajalikkude teede ehitamiseks, administratiivseteks kuludeks ja vajalikkude elektriliinide rajamiseks.

Süsteemi käiku rakendamisel on kontrolljaamades valvel olevatel operaatoritel võimalik kohe kindlaks määrata läheneva lennuki päritolu, kõrgust ja kiirust. Eelektronarvuti valib seejärele kohe välja kõige sobivama kaitsevahendi — raketi või võitluslennuki — ning annab sellele õige kursi ning kõige sobivima nurga rünnakule asumiseks.

Lõpuotsuse tegemine vastuabinõude rakendamiseks jääb kontrolljaama ülema otsustada.

Süsteemi mehitamiseks on vaja 2300 raali programmiseadjat ja 6500 operaatorit. Lääne-Saksamaal, Kölnis, on rajatud eriline kool vajaliku ettevalmistuse saanud operaatorite väljatreenimiseks.

Kohalik elu

STOCKHOLM

Kirikukontsert

Pühapäeval, 31. oktoobril kell 15 Jakobi kirikus kontsertjumalateenistus. Esinevad Norrköpingi ja Stockholmi koguduste ühendatud segakoorid. Orelil Harri Kiisk, juhatavad Jüri Raid ja Joh. Äro.

GÖTEBORG

Sügishooaja avapidu

Laupäeval, 16. okt. algusega kl. 19 korraldab Göteborgi Eesti Maja Klubi oma liikmetele ja nende külalistele sügispeo. Klubi perenaised hoolitsevad kehakinnituse eest ja lõbusa peotuju garanteerib Justin Saluärr (Pilli-Juss). Osavõtumaks 20:-. Osavõtust palub juhatus registreerida hiljemalt 13 okt. klubi laekurile Oskar Pärnale tel. 27 364 2. Kõik teretulnud!

NORRKÖPING

Kirikukontsert

EELK Norrköpingi koguduse segakoori 10-nda aastapäeva kontsertjumalateenistus toimub pühapäeval, 10 okt. kl. 14.30 Matteuse kirikus. Jutlustab õpetaja Karl Kool, orelil H. Piirimets, koguduse segakoor J. Äro juhatusel.

● **Londonisse saabus tagasi üliõpilane Toomas Ojasoo, kes suvel viibis USA-s ja Kanadas.**

IRA LÖFVANDER & CO AB

Surbrunnsgatan 29
113 48 Stockholm
Tel. 32 21 40

Förmedling av licensierade postpaket till SSSR

TÄNK PÅ ATT SÄNDA EDRA JULPAKET I GOD TID

Möjlighet finnes att beställa våningar för mottagare bosatta i SSSR.

OBS! Endast på mottagarens permanenta visitkort.

Närmare upplysningar per telefon.

Suured eesti kultuuriaarded säilunud Helsingi ülikoolis

Helsingi ülikooli raamatukogus leiduvad kõik eestikeelsed trükised, mis ilmunud ajavahemikul 1827—1917, on konštateerinud lähemal uurimisel kohapeal viibinud praost Kiviranna USA-st ja abipraost Veem Stockholmist. Impulsi andis õieti prof. Aleksis Rannit juba 1961, mil ta mainis, et "sääl on kõik olemas". Igal juhul oli uurimistulemus fantastiline, märgib õp. Veem. Kuigi töötati läbi vaid vaimuliku kirjanduse ning trükiste osa, mis moodustab umbes 40 prots. eesti kogust, võis kogeda, et Helsingis leiduvad kõik usulise sisuga eestikeelsed trükised perioodist 1827—1917.

Kuidas on see võimalik? Seletus leidub tsaari korralduses, mille kohaselt Helsingi ülikooli raamatukogu oli üks neid, kuhu tuli saata sundeksemplare igast trükisest, mis Vene keisririigi piirides ilmusid. Nii on seal ka läti, leedu ja poola vastavad trükised.

Vaimuliku kirjanduse alal ilmus nimetatud ajavahemikus eesti keeles kokku 1627 raamatut ja broshüüri, neist 367 kordustrükki. Nendele arvudele võib veel lisada piibleid, lauluraamatuid, käsiraamatuid ja muid kirikliku kirjanduse põhiväljaandeid. Ajalehed välja arvatud, moodustab see veidi vähem kui poole tolleaegsest eestikeelsest trükitud sõnast. Aga nendele numbritele lisandub lendlehti trükitud jutlustega 353 väljaannet. Sajandi vahetusel ilmus eestlastelt lendlehti 101, mis on säilinud, eesotsas Wilem Reimani poolt avaldatudega. Peale selle lugematu arv laululehti ja ka igasuguseid aruandeid.

Lendlehtede küsimus vajab selgitust. Mõõdunud sajandi neljakümnendail aastail algas Eesti üleminekuliikumine apostliku õigeusu kirikusse. See töi endaga kaasa ka palju sekeldusi luteri kirikuõpetajaile. Sajandi lõpupoole leidis aset 199 kohtuprotsessi segaabielude laulatamise või laste ristimise pärast luteri kirikku kombe kohaselt.

Luteri kirik püüdis üleminekuliikumisele vastu mõjuda selgituse andmise kaudu. Sellega ühenduses ilmus umbes 150 usulist traktaati ja kiriku poolt levitati trükitud jutlusi tsentraalselt aastatel 1880—90. Pärast seda organiseerisid eestlased ise lendlehtede trükkimist ja levitamist. Selles sarjas oli esimesi Willem Reimani lendleht pealkirjaga "Ilmkulmata" 1891 ja Lendleht nr. 1, J. Annukat: "Eneseармastus ja Jumalaarmastus".

Arkamisja perioodi on meil suhteliselt vähe uuritud. Kui tundmatu ja vähe kasutatud on Helsingi kogu, näitab tõsiasi, et mitmeid rariteetseid teoseid tuli esmakordselt lahti lõigata.

Eriti rõõmustav on aga nende autorite suur osatähtsus, kel puudus akadeemiline usuteaduslik ettevalmistus. Autoreid, tõlkijaid, ja väljaandjaid leidub 110 nime ja veel liiga terve hulk, kelle nimetähti ei õnnestunud identifitseerida. Tagasihoidlikkus oli sel ajal suur.

Peamiselt on need kirjamehed köstrid, kellest silmapaistvamad P. Lampson, V. Normann ja J. Kurrik. Nendega koos võib nimetada endist köstrit F. Brandti, kes köstrikohalt lahkus. Ta püüdis end hiljem elatada kirjanduslikul põllul tegutsemisega. Nii ilmus temalt 82 teost, enamuses vähenõudlikud, kuid mõned ligemale kümne, üks isegi mitmekümne kordustrükiga.

Neile lisanduvad rahvakooli õpetajad ja vennastekoguduse liikmed ja teised ärksa vaimuga asjaarmastajad. rida algab ju õieti J. W. Jannseniga, kes selles sektoris peamiselt tõlkijana tegutses. Tänu neile on eestlaste panus vaimuliku loomingu alal muulastest autoritega võrreldes umbes kuus nelja vastu.

Saksa kirikuvalitsus pani varakult tähele köstrite, kooliõpetajate ja vöörmündrite andeid ja võimeid ning püüdis neid rakendada kiriku elus. Nii kohtab trükitud korraldusi, mis määratud juhtnööriks just sellele kategooriale. Köstripüha, kus õpetaja äraolekul köster peab jumalateenistuse, sai ju kindlaks nähteks meie kirikus. Selle aluseks oli eriline lisa jumalateenistuste käsiraamatus.

Abipaost K. Veem on juba jõudnud koostada materjali täieliku kartoteegi. Kuninglikus Biblioteegis 15. oktoobril algaval näitusel "Eesti vaimulik raamat 1535—1971" esitatakse eksponaatidena umbes kuuskümmend haruldust Helsingi kogust. Rohkem ei luba välja panna näituseks ettenähtud ruum.

Juba praegu kerkivad esile mõtted ja soovid, mis selle haruldase kultuurivarandusega peaks sündima, kui see meile on vöörsil kättesaadav.

Tuleks teha koopiaid Helsingis asuvatest kõige väärtuslikkumatest teostest — neid on vähemalt sada. Kriteeriumiks on, et nad oleksid sisult vananematud ja võiksid nüüd ja edaspidi tulla kasutamisele meie rahva usulise elu rikastamisel.

Selliste klassikute hulka kuuluvad meie kõige aegade suurima jutlustaja Rudolf Kallase Rõuges kirjutatud jutluskogu "Igavene evangeelium" ja tema suurteos, mis on pühendatud armulaua sakramendi käsitlusele. Samasse gruppi kuulub ka terve rida ammugi unustatud autorite jutluskogusid, palvet ja palvuste raamatuid jne.

Helsingis on rohkesti teoseid, mille sisuks on usuline luule ja kirikulaulud, mis ei ole leidnud teed kiriku lauluraamatusse. Nende arv ulatub mitmetesse tuhandetesse ja kahtlemata on võimalik avastada nii mõndagi unustusehõlma vajunud väärtust.

Erilise usulise keeleteadusliku ja kultuuriloolise uurimise objektiks on Helsingis eesti raamatute suurim haruldus, nimelt mag. Henricus Stahli 1020-leheküljeline suurteos "Hand- und Hausbuch für das Fürstenthumb Esthen in Lifflanď". Selle esimene osa ilmus Riias 1632, ülejäänud osad Tallinnas 1637—38.

Teos pani aluse meie kirjeldusele. Suuremas osas hästisäilinud raamatus esineb eesti- ja saksakeelne tekst kõrvuti. Selliselt kasutati seda, eriti ka kirikuõpetajate poolt, üle kogu maa eesti keele õppimiseks ja otseses koguduste praktilises usulises töös.

Uurimistöös saaksid väärtuslikku kaasabi anda Helsingis või mujal viibivad eesti stipendiaadid või teadlased. On loota, et eesti kogudused üle kogu maailma aitavad kaasa, kusjuures eesmärgiks pole mitte ainult vanade usuraamatute teaduslik uurimine, vaid eelkõige nendesse kätketud sügavate usuliste väärtuste kättesaadavaks tegemine praegusele ja tulevastele põlvedele.

Need, kes soovivad ühel või teisel alal kaasa aidata, palutakse astuda kontakti Stockholmi koguduse õpetajaga, abipraost Veemiga, USA-s praost Kivirannaga ja praost Hinnoga ja Kanadas praost Raudsepaga.

● **Kunstnik Vida Juse, kel oli näitus Stockholmis, lahkus Rootsist, sõites kõigepealt Soome ,kus ta kavatseb muretseda tekstiilmaterjale, midata tahab ära kasutada tekstiilloominguks — ta oli omal ajal meister ka kunstkangrutöös. Kunstnik tahab vaheldueks elustada oma kudumiskunsti.**

EPL ristsõna nr. 31

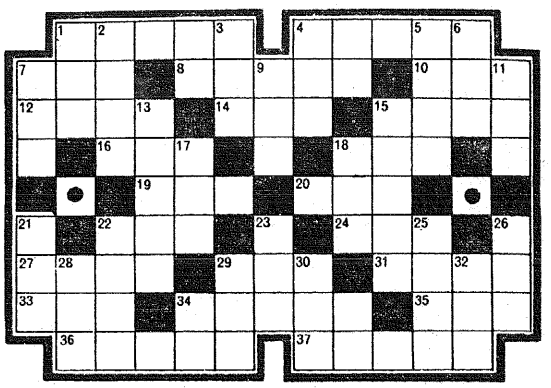

Paremal: 1 lihatoit 4 lihatoit 7 hea laps 8 sepa tööriist 20 Rodeesia peaministri eesnimi 12 linn Rumeenias 14 puhas saviaine 15 kuulus saksa tsirkus 16 linn Lääne-Saksamaal 18 Kuninglik Rootsi Autoklubi 19 kevadkuud 20 katkine koht 22 tänav Prantsusmaal 24 sama, mis 14 paremale 27 loteriipilet 29 sinul 31 Eesti kirjastus Kanadas 33 poolt (ladina k.) 34 ei olevat laululind 35 teatud tugipuu ehituste juures 36 sügislill 37 teatud liiki pöösas.

Alla: 1 ülemere lennuliin 2 praht, rämps 3 saksakeelne artikkel 4 paabulind 5 lihatoit 6 liha liik 7 kreeka täht 9 pagari toode 11 end. Eesti maadleja 13 tuli välja (lehe või raamatuga ühenduses) 15 magus jook 17 kuulsa tummfilmiaegse filmitähe West'i eesnimi 18 küsimus 21 edev 22 noor Eestikkirjanik ja luuletaja 23 tekib keemisel 25 eestipärane naise nimi 26 Ameerika meeskoori juht 28 terava otsaga ese 29 Rootsi arhitektide org. 30 nimi Piiblist 32 temal.

Lahendus 30:

Paremale: 1 avali 5 emiir 8 lii m sai 11 taas 13 AS 14 ilustus 17 st 18 Selma Lagerlöf 19 US 21 pastell 25 ut 26 doni 28 aer 29 arst 30 Seine 31 algus.

Alla: 1 ais 2 vi 3 ami 4 isu 5 eit 6 its 7 ras 8 laastud 10 Astarte 12 stefett 15laada 16 udell 20 SOS 21 pii 22 sae! 23era 24 lag 25 uss 27 ne.

Göteborgi lõikuspidu

GÖTEBORG (EPL) — Seltskondliku tegevuse sügishooaja avas Göteborgi Eesti Majas Göteborgi Põllumeeste Kogu lõikuspeoga, mis ühtlaldi tähistas eestlase maapao 27-ndat aastat.

Põgenemismälestust tähistati palvusega. Õpetaja Elmar Töldsepp, kes kohale oli tulnud Gotlandist, pidas mälestustest tulvil palvuse. Vaimulikuks talituseks oli kujundatud altar Läänemerd ületanute usku ja julgust rõhutavana — laual kaks leekivat küünalt, vaas sügislilledega ja rahvuslipuga.

Pärast vaheaega kutsus peoperemees Elmar Aibast külalised lõikuspeo-lauda, tervitades perenaisi, kes olid katnud laua ja rõhutades seda vana ja visa traditsiooni, mida lõikuspeod endast kujutavad. Lõikuspüha on ühtlasi üks vanimaist kiriklikest tähtpäevadest.

Lõikuspüha piduköne pidas Ruut Paglant, kes tuletas meelde vanu ürikuid, mis jutustavad, et enam kui

Ruut Paglant

viissada aastat tagasi kogunesid maaviljastajad pärast lõikust esimesele koosviibimisele-tänupäevale. Aegade voolus on lõikuspeo väline vorm muutunud, kuid mõte on jäänud samas. Nii vaba põllumees kui ka sunnisemaine kolhoosnik ikestatud kodumaal mõtlevad pärast lõikust tänutundes Looja poolt antud viljasalvi täitvatele ja söögilauda katvatele andidele.

Köneleja rõhutas, et kodumaa nooruse ustavus olgu ka vabaduses viibiate tiivustajaks. Ta tsiteeris kodumaal loodud värssi: "Ja oma lippu sini-must-valget/ me ikka aus hoiame./ Tuleb aeg ja on siis näha/ kes meist on eestlane. . ." ja ütles, et see jäägu meie kinnituseks rahvuslikus töös.

Heino Pahtman ja Hans Pääbo panid oma pillid kõlama ja Heljo Broberg kaunistas koosviibimist kaunite meeleolulauludega.

Lõikuspeole oli saabunud külalisi ka väljaspoolt — Helsingborgist, Lundist, Stockholmist j.m. Rukkileib ja soolasiig jäid enne lahkumist osavõtjaid ühendavaks lüngaks.

Reaalkooli 90-aasta juubelilt

Tallinna Reaalkooli 90-aasta juubeli koosviibimisest Stockholmi Eesti Majas osa võtnud endised realistid (EPL-foto Lepper)

Tallinna Reaalkooli 90-a. aastapäeva pühitsemine Stockholmis Eesti Majas reedel, 24. sept. möödus endiste kasvandike rohkel osavõtul ning meeleolukõllaselt. Oli saabunud realiste alates Umeäst ja lõpetades lõunas Kopenhaageniga.

Koosviibimisele eelnes lühike aktus, mille avas vanima kohalviibiva realistina E. Hasselblatt, kes tervitas saabunuid ja kelle ettepanekul mälestati aasta jooksul surma läbi lahkunud koolivendi. Seejärele andis J. Remmelgas lühikese ülevaate Reaalkooli mälestusteose ettevalmistustest ja valmissaamisest. Teos ilmub käesoleva aasta lõpul või aasta pöördel.

Ühenduses koosviibimisega oli korraldatud ka väike näitus, millel olid esitatud haruldustena mõned ürikud kooli asutamisaegadest.

Koosviibimise kestel luges kunstnik Olev Mikiver ette oma venna Ilmar Mikiveri pühenduse kooli ümmarguseks aastapäevaks, mis oli esmakordselt ette kantud USA realistide koosviibimisel 18. sept. New Yorgis.

Akad. eksamid

Göteborgi ülikooli ühiskonnateaduste fakulteedi lõpetas fil. kand. astmega **Jaak Pugal** Göteborgist.

Politseinikust kirjanik oma raamatust ja muust

Hiljuti ilmus Eesti Kirjanike Kooperatiivi kirjastusel Arvi Korki uus raamat "Relvalood", mis kannab selgitavat alapealkirja "Sõjasulaste seiklusi mitmel mandril. Võibolal see plusi mitmel mandril. Võibolla see p 5ssipaukuderohke juttude seeria on suvepuhkusest äratamiseks. Arvi Kork (mitte ära vahetada Jyri Korkiga), kerkis Torontost 1958 ootamatu aue nimena meie kirjanduspõllule ja vahepeal on ta küpsenud ja kasvanud oma erilaadis. Arvi Kork on praegu elukutselt politseinik Torontos ja sellepärast küsime temalt:kuidas sobivad kokku politseiamet ja kirjanduslik tegevus?

"Politseiamet on nagu iga teine amet — ta ei soodusta kirjutamist, aga ei takista ka eriti. Muidugi oleks kirjutamiseks rohkem aega, kui ei oleks tarvis järjekindlalt tööl käia. Aga mis siis nende käsikirjadega peale hakata — eesti raamaturuul on vördlemisi vähe ruumi."

— Kuivörd rohkesti pakub suurlinna politsei elu ainet põnevate kriminaalromaanide loomiseks, arvestades, et teil on varem ilmunud juba tänavakuningaist teos. Kas olete mõtelnud kord otse kriminaalromaani kirjutamisele asuda, kuna selle vastu peaks lugejaskonnas huvi olema?

"Kindlasti pakub politseitööde hulgast mõnigi aspekt huvi publikule — aga see on rohkem zhanri-kirjastuses, kriminaalromaanina. Ja kõige edukamad kriminaalromaanide kirjutajad on senini olnud väiksed vanad leedid, nagu Agatha Christie — kel politseitöost palju aimu polnudki, aga kes selle eest on nobedad igasuguseid müsteeriume välja mõtlema. Kui aga töepoolest eesti keelt rääkiv publik "kriminullide" vastu huvi tunneks, siis peaksin end kindlasti võimeliseks ka selliseid kirjutama".

— "Relvalood" omavad natuke kompositsioonilist sarnasust viimase raamatuga "Armud tulnud, armud läinud" — kuivörd on õigustatud lugejale jääv mulje, et mõlemad, nii naine kui relv on vördõiguslikud teie loomingus?

Relvalugude sarnasust kompositsioonis "Naistelugudega" peab küll rohkem kirjastuse süüks pidama kui minu enda. Naistelood olid palju pikemad ja laialdasemad, aga tuli ruumipuudusel pooled välja jätta, sest Kooperatiivi raamatud on alati umbes samas formaadis. Aga võibolla on töepoolest teatud sarnasus olemas — kas ei pidanud püss olema söduri pruut? Ja nagu ma raamatus mainisin, olen ma palgasõdur".

— Kuna valdate hästi keeli, kas olete kunagi katsetanud kirjutada ka inglise keeles, sest Toronto elu kirjeldused sellises põnevas vormis peaksid ka siinseid kanadalasi huvitama? Kas olete pakkunud oma seniseid raamatuid siinseile kirjastusile?

"Mul on mitmed käsikirjad inglise keeli, isegi kirjastajaiga lepinguid tehtud, aga senini ei ole midagi suuremat inglise keeles ilmunud, seepärast, et kirjastamine maksab raha, keegi ei taha tundmatu kirjaniku peale (vähemalt mitte Kanadas) oma raha riskeerida ja üks keskmine publitseeritud kanada ingliskeelne kirjanik teenib vähem ja ta raamatuid loetakse vähem, kui minu omi.Prantsuskeelseid läheb rohkem — neil on oma kinnine turg Quebec'i maakonnas. Aga ma prantsuse keelt ei oska".

— Teie teoses näivad mitmed isikud kandvat oma päris- või siis üldiselt tuttavaid hüüunimesid, mitlega on teoselе antud päris olukirjelduslik külg. Kuidas suhtuvad Teie raamatu tegelased sellele käsitlusviisile, näiteks Saare Voltsi naine?

"Ükski minu raamatu tegelastest ei kanna oma õiget nime, ja kui keegi arvab end ära tundvat, siis eks see karjub, keda king pigistab. "Saare Voltsi" naisega ma pole asja üle jutelnud, küll aga on mitmed maadamid mind naistelugude eest mõrvata lubanud. Sellepärast kannan alati laetud püstolit kaasas".

— Omate isikuphrase stilli, mis sisaldab mõnel määral arrogantsust meie seniste kirjanduslike ütlemis-, õigemini väljendusviisile vastu, kas see on põhjustatud politsei kutsealalisest miljööst, nagu oma raamatus väidate, või on siin omaaegset söduripoisi bravuursust, millist vaimu oli tubli annus teie esikteoses?

"Oma stiili olen hoolikalt aastate kaupa viljelenud — olen ka teises, rohkem konventsionaalses stiilis lugusid kirjutanud, aga need on enamasti ilma trükis ilmumata tänuga tagasi tulnud. Nii et see omapärasus paistab kirjastajahärradele meeldivat. Sain muuseas peale "Relvaluguде" Rootsis ilmumist Artur Adsoni ja Marie Underi käest kirja, kus mulle soojalt õnne soovitakse ja auhinda ennustatakse. Kes olen mina, et selliste eesti kirjanduse tähtedega vaidlema hakata?"

— Kuna teie pole otseselt kaasalöönud siinseis eesti kultuuriorganisatsioonides, siis mida arvate veidi kõrvalolijana meie katseist oma kultuuri viljeleda, arendada ja elavana hoida Kas peate vajalikuks selliste organisatsioonide olemasolu eesti kultuuri huvides? Mida peaksime paguluses tegema näit. eesti raamatule suurema tähelepanu andmiseks?

"Ma ei pea end spetsialistiks eesti kultuuri viljelemises, ma ei ole üldse kindel, et selliseid spetsialiste on olemas. Iga lind laulab oma noka järgi, ja mõne laul on meeldiv, mõne oma mitte. Vanasti öeldi, et küll töö kiidab tegijat — aga muidugi ei kiida töö ise, vaid töö hindajad. Kõik see viljelemine ei aita midagi, kui keegi seda ei hinda. Hindajad paistavad meil järjest vähemaks jäävat. Ma kardan ,et varem või hiljem peame me eesti kultuuri hakkama viljelema siin Kanadas inglise keeles, kuna meie noorsugu enam küllaldaselt eesti keelt ei oska. Olen selle üle rääkinud ka läti ja leedu kultuuri-viljelejatega, ja nagu paistab, on nooremad selle poolt, vanemad vastu. Kui vanad eest ära kaovad, siis võibolla tehakse kord eesti kultuuritööd inglise keeli. Kreutzwald & Co arendasid kunagi eesti kultuuri saksa keeli, kuigi "Kalevipoeg" on nüüd eesti rahva suurteos. Iirlased ja shotlased on oma rahvuse peale väga uhked ja Iirimaalt on tulnud palju ingliskeelseid suur-kirjanikke (Geo. BB. Shaw, näiteks) kes end kunagi inglasteks ei pidanud, aga siiski inglise keeles kirjutasid. See võib ka meil (loodetavasti) nii minna. Ainult eesti keeles oma üritusi toimetades törjume suure protsendi oma segaabieludest sündinud noori, ja ka teisi, keelt väheoskajaid puht-eestisoost noori, oma üritustest eemale. Eesti raamatud tuleks sel juhul inglise keelde tõlkida nii paendlikult kui võimalik, et noored eeslased neid loeksid.

Muidugi on Rootsis sama probleem rootsi keelega. Nagu ma kuulen, on seal juba tekkinud noori haritlasi, kes eestluse nimel rootsi keeli kirjutavad trükiseid välja annavad. Meil on siin Kanadas küllalt inglise koolis üles kasvanud noori haritlasi, ja kultuur-inimesi, aga kuigi teaduslikul alal nende panus näib küllaltki suur, kultuurialal on nad kaunis mannetud. Ainult teatri alal paistavad mõned eestlased (nooremad) endale olevat mõningal määral nime teinud.

Aga muidugi on inglise keeli kirjutavail noortel eesti soost kanadlastel-ameeriklastel seesama probleem kui minul — ei leia kirjastajat. Kui eksisteerivad eesti kirjastused oleksid nõus inglise või rootsi keeli raamatuid väja andma, mis oleksid siiski eesti,ainelised või eesti kultuuri raamides, kuigi vöörkeelsed, siis saaksid nad ahk oma raamatuile leiemat turgu, ja samal ajal aitaksid eestimeelseid haritlasi edasi tegutseda. Samuti saaksid ehk pärismaalased sel huhul meie kultuuriga laiemalt tuttavaks. "Nipernaadi" ja "Tõde ja õigus" on ju mitmesse vöörkeelde tõlgitud, aga need hakkavad juba pisut vanaks jääma. Minu "Neli musketäri" tõlgiti ka läti keelde, aga kui läksin asja eest läti kirjastuselt raha küsima, nagu lepingus lubatud, siis kadus neil tõlketööde vastu huvi ära. "Tänavakuningad" prantsuse keeles ilmumiseks on mul ka ühe enterprenööriga leping, aga seni pole ilmumisest midagi kuulda olnud. Nii ta läheb, kallid saksad.

"Nii, see oli vist nüüd päris suur suutäis, ja minu vaated ei ole kindlasti igal pool populaarsed. Aga siin ma olen ja teisiti ma ei saa", lõpetab Arvi Kork oma probleemide, aga kogu eesti kultuuriprobleemide arutelu.

HO

Teemandid Marbellas

MADRID (VE) — Kuulsa Aafrika Kimberley teemandikaevanduse nime järgi on hakatud kimberliittorudeks nimetama kõiki sinisaviga täidetud iidseid vulkaanilööre, kus leidub teemante. Üks niisugune teemandileiukoht avastati nüüd ka Euroopas. See asub Hispaanias Marbella linna (tuntud suvituskoht!) lähedal Malaga mägedes. Kuigi seni leitud teemandid ei kõlba juveelitoodete valmistamiseks, sest need on väikesed ja ebapuhtad, saab neid edukalt kasutada tööstuslikel eesmärkidel.

Kui seni arvati, et Euroopas tetmandileiukohti ei ole siis nüüd tuleb pidada tõestatuks seisukoht, et neid vääriskive leidub kõikidel mandritel.

RAAMATURIIUL

ILMAR TAMMELO UUED TEOSED

Rootsi on saabunud üks väliselt keskmisemööteline (131 lhk.) dr. iur. Ilmar Tammelo ingliskeelne raamat "Survival and Surpassingu (umbes: Üleelaine ja ületamine, resp. teistest ettejõudmine), mis on ilmunud k.a. Melbournis The Hawthorn Press Pty Ltd kirjastusel kui nr. 2 seerias: "Human Life Reserarch Foundation Series". Esitis koosneb kahest osast, I: "Soliloquies in the Metaphysics of Justice" (Monoloogid/üksikkõned/õigluse metafüüsikas/põhifilosiifias) ning II: "Albigensian Encounters" (Albilaste/teatav keskaegne usulahk L.-Prantsusmaal/kokkupõrked). Sisult sügavfilosoofiline ring lugemisel töelist vaimset rõõmu valmistav sädelev raamat, mis väärib laiema lugejaskonna tähelepanu. Teisena on samalt autorilt ilmunud üks ulatuslikum raamat õigusloogika üle — jaapani keeles, millele olevat oodata veel järge. Samuti on Tammelol kavatsus kirjutada üks saksakeelne raamat õigluse teooria üle.

Ülalmainitud ingliskeelse raamatu "Survival and Surpassing" kaanepaberil on märgitud, et dr. Tammelo ikka veel on "Reader in International Law and Jurisprudence at Sydney University" — tee korralise professorini näib mõnel alal ja mõnel pool olevat tavalisest pikem.

Spordikroonikat

On ju üldiselt teada, et ikestatud rahvad aitavad N. Liidul võita loorbereid maailma spordiareenidel. Ükskõik mis spordiala me vaatleme, ikka on võistlejate hulgas esindajaid Balti aladelt, kuskilt Kaukaasiast või isegi Uraali tagant. Nii võitis näiteks N. Liidule kulla Euroopa meistrivõistlustel Helsingis leedulasest kõrgushüppaja Shapka, kuna aga lätlased Lusis ja Donins võitsid odaheites koguni kaksikvõidu!

Septembris pidasid Minskis maavõistlust N. Liidu ja Lääne-Saksa kergejõustiklased. Võistkonnas oli hulk mitte-venelasi, tänu kellele võit läks N. Liidule punktidega 181-166, kusjuures kõrgushüppe võitis eestlane (Tarmak), kuulitõuke leedulane ja odaheite lätlane. 10.000 m jooksu võitis türgi hõimust Rashid Sharafutdinov, s.o. kelle nimi araabia keeli on "usu austamine" (Sharaf-el-Din). Kaugushüppeks oli parimaks venelaseks eestlane ja parimaks venelannaks lätlanna jne., jne.

Eriti suure osa N. Liidu PR-is etendavad malemängijad. Mainitagu tippmeestest eestlast Kerest, lätlast Tali, armeenlast Petrosjani, juuti Bronsteini. Ja mis rahvusest on Geller?

60-ndatel aastatel muutusid siiski tavalisteks baltlaste omad maavõistlused teiste rahvastega, ja tänapäeval peavad eestlased igal aastal maavõistlusi soomlastega peaaegu igal aasta maavõistlusi soomlastega peaaegu igal spordialal, kusjuures võistlused toimuvad vaheldumisi Eestis ja Soomes.

Eesti nimesid leiab vahel ka rootsi sportlaste hulgast. Hiljuti võisime registreerida, et Rootsi meistrivõistlustel auto-orienteerimises tuli teisele kohale Lundi eestlane Valdi Puhv koos A. Nilssoniga. Üleriigilistel koolinoorte võistlustel kergejõustikus sai oma klassis hõbeda 100 m jooksja Lennart Kirs Falkenbergist ja samadel võistlustel ujumises läks pronksmedal selili-ujumises Marie-Louise Vösu'le Borlängest. Rootsi noorte esivõistlustel (JSM) jalgrattaspordis platseerus 100 km sõidus viiendale kohale Mats Mikiver Norrköpingist. Peale selle on mitmesugustel purjetamisvõistlustel nähtud Valter Saaristu nime, ja mootorpaatide võistlustel on edukas olnud Kim Kalda, mõlemad Stokholmist.

Siiski kohtame nüüdsel ajal harva eesti nimesid rootsi sporditabelites; kümne aastat tagasi olime palju paremini esindatud.

Näib, et sportimine — vähemalt võistlemise taseme' — ei ole meie noorte hulgas moes. See kehtib Rootsi eestlaste kohta. Hoopis teise pildi saame Kanada eestlaskonnast, kellel on mitmesuguseid võimlemisühinguid ja spordiklubisid märkimisväärselt suure liikmearvuga. Inspiratsiooni annavad kindlasti ka rohked omavahelised võistlused suvi- ja vabaõhupiirkondades, maavõistlused teiste etniliste gruppidega jne.

Tõelise invasiooni rootslaste spordiellu on aga teinud soomlased, kellede saavutusi vist ükski "emigrantstatistik' 'ei jõuaks vabal ajal üles tähendada ja arhiveerida. Aga soome sportlastest on ainult vähesed rootsi kodakondsuse omandanud ja seega võinud võistelda rootsi värvides.

Kuulsaimad on need, kes lastena siia sattusid sõjakeerises ja kes on tihti rootslasteks üles kasvatatut. Erilist edu on olnud suusakuningannal Toini Gustafssonil ja suusatajal-jalgratturil Meeri Bodelidil.

Muidugi võib võistelda mitme riigi lipu all, ehkki mitte samaaegselt. Ja kuna sport olla apoliitiline, pole ju tähtis, mis rahvusest sa oled, kui aga teed oma parima. Iseasi on, kuivörd võimeline sportlane on oma parimat välja panema, kui "liha on valmis, aga vaim on nöder", s.t. kui mõtted ja meeled törguvad austamast rezhiimi, mille esindaja N. Liidu sportlane tahes-tahtmata on, kui ta esineb maailma spordiareenidel.

Aarand

● **USA-s viibis rohuteadlane Herbert Hääl abikaasa Juttaga Sksamaalt, Essen-Borbeckist, kus ta omab suure apteegi. Hälled saabusid siia seoses Washingtonis toimunud farmatseutilise kongressiga. Nad käisid veel sugulaste juures Detroidis, kust saabusid nädala algul New Yorki, külastades siinseid sõpru ja tuttavaid ning tehes kaasa linnaga tutvumise ekskursioonid Saksamaa rohuteadlaste grupiga. Reedel lendasid nad tagasi Saksamaale. H. Hääl omas Eestis Märjamaa apteegi.**

Kas teie lapsed ja lapselapsed loevad

EESTI PÄEVA-LEHTE?

Selle kaudu seotakse nad eestlusega ja Eesti probleemidega. Paljud vanemad peavad oluliseks tellida lehte ka oma lastele kingitusena, et nad harjuksid eesti oma lehte lugema.

SOOVITAGE EESTI PÄEVALEHTE NENDELE, KES VEEL EI OLE TELLIJAD

EPL saadab meeleldi proovinumbreid.

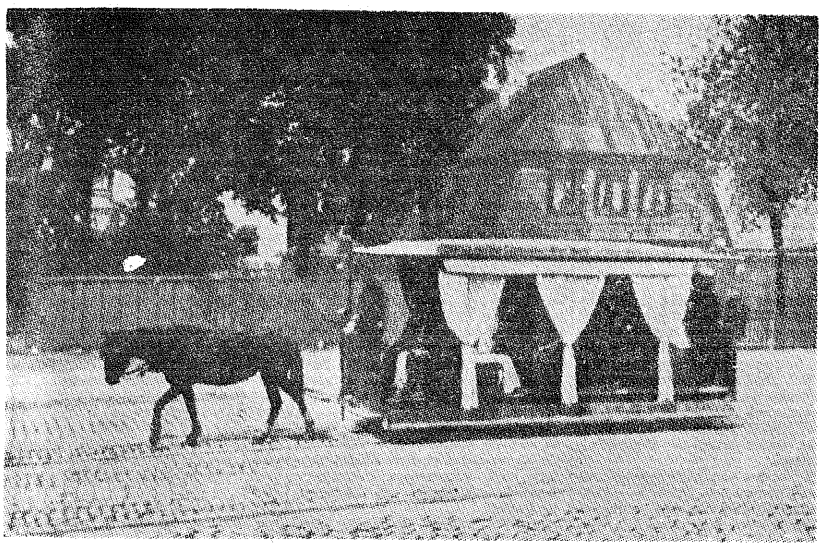

Tallinna esimene tramm — hoburaudtee, mida venepäraselt nimetati "konkaks".

"Konka" Tallinna esimese trammina

Aastal 1888 kirjutati ajalehes "Virulane" (28. märtsil), et "linna volikogu koosolekul 23. märtsil on parun Girardi, Roseni ja Ferseni palve, Tallinnasse ühe hobuse raudteed ehitada, varemalt tehtud kontraht põhjusel selle muudatusega vastu võetud, et tähendatud mehed 18 kuu aja sees, sellest päevast arvatud, mil kontraht valitsuse poolt saab kiinitatud, kohustatud on Vanaturult läbi Viru uulitsa ja praeguse Viruvärava üle Vene Narva maanteed mööda kuni linna piirini, Salongi ehk Tifti uulitsani, hobuse raudteed ehitama; teiste teede ehitamisega Vaksali juurde, Suure-Tartu maanteele ja piirituse vabriku juurde on neil aga viis aastat aega."

Kontsessioon Girardile, Rosenile ja Ferseni anti 40 aastaks. Ehitustööd algasid Kadrioru-poolsest otsast aastal 1888 maikuu lõpul ja juba kahe kuuga oli trammiliin kesklinnani valmis. Selle kiire tempo võimaldas asjaolu, et rööbasteed ei paigutatud liipritile vaid otse maapinnale asetatud pikiprussidele. Nii jäi ära igasugune aluse rajamine, ainult kohati tasandati teed ja täideti suuremad augud.

Augustikuu algul saadi esimesed vagunid ja tehti esimesed proovisõidud. Pidulik hoburaudtee avamine toimus 10. augustil 1888. Vagunid, arvult kaks, kirendasid lilledest ja vanlkutest. Lindi lõikas läbi Eestimaa kuberner, kes sõitis siis ka esimesena linna ja tagasi. Pärast vaadati veel depoohoonet, mis asus Liiva (nüüd — Leineri) tänavas.

Kodanikele sõiduks avati trammiliin 12. augustil 1888. Tung trammile oli nii suur, et sõita soovijaid läksid omavahel kaklema. Esimesel päeval veeti kokku 3766 inimest. Sõiduhind oli 5 kopikat. Ka Tartu maantee liinil, mis valmis vähe hiljem. Liiklus sellel liinil avati 10. septembril 1888. Mõlemad liinid olid ühe rööpapaariga. möödasõidukohad iga viieminutilise sõidumaa järele. See määras ka hobutrammi liiklussagedused — viis või kümme minutit.

Kui hoburaudtee — 12. augustil 1888 — avati üldiseks liikluseks, juhtus samal ööl ka juba esimene liiklusõnnetus. Keegi linnaisand jäi öösel koju sõites oma troskaga trammi rööbaste vahele kinni, kukkus vankrist välja ja vigastas käe.

Kadrioru-kesklinna liin ulatus kuni Vana turu kaelani. Peatuskohti oli 9. Liiklus algas hommikul kell 7 (talvel kell 8) ja lõppes kell 23 (talvel kell 21). Narva maantee liinil oli sõidusagedus suvel 5 minutit ja sõidus 7 vagunit, talvel 10 minutit ja sõidus 4 vagunit.

Rahvas andis hoburaudteele nimetuse — konka. Kuid see "konka" oli siiski populaarne, sest juba esimese kuu jooksul (ja ainult ühel liinil) veeti 100 000 reisijat ehk keskmiselt 3400 inimest päevas. Ainsad, kes hoburaudteele visa vastupanu osutasid, olid Tallinna voorimehed. Küllalt sagedased olid juhtumid, kus troskad konkale tee peale risti ette sõitsid, vagunite aknad kividega sisse pilluti või lihtsalt solki rööbastele valati.

Sajandi lõpul levisid Tallinnas kuuldused hoburaudtee üleandmisest ühele Belgia aktsiaseltsile kellel oli terve rida kontsessioone Venemaa linnades ja laialdased kogemused trammiliinide ekspluateerimise alal. Üleandmine sai teoks 1901. aastal. Linnavalitsus andis nõusoleku tingimusel, et avatakse rida uusi trammiliine. Sellest nõudest täideti ainult üks: 1902. avati liiklus Pärnu maantee liinil.

Hoburaudtee uute omanike vastu esitati rohkesti kaebusi, sest liiklus muutus järsku ebakorrapäraseks ja aeglasemaks endisest. Näiteks kirjutas üks tallinlane 1912. aastal "Päevalehes", et "vanasti olid konkal rammusad hobused, nüüd aga muutuvad ostetud hobused 2—3 nädalaga luukeredeks, millest ainult nahk on üle tõmmatud, ja kes vaevaliselt jalgu järele vaevad.

Tallinna hoburaudteele saatuseks kujunes I Maailmasõda. Osa hobuseid rekvireeriti, osa suri. Aastal 1918 jäi liiklus üldse seisma. Aastal 1920 anti kõik hoburaudtee varad (9,3 km lagunenud rööbasteid ja mingisugune hulk vanu vaguneid) linnale. Juba mais 1921 algas liiklus Narva maantee liinil uuesti, kuid sedapuhku juba mootorvagunitega.

Kui aastal 1928 tähistati konka 40. aastapäeva, sõitis see "vana konka" viimast korda läbi Tallinna tänavate. Juubelisõiduks valiti vagun nr. 5, mis avas aastal 1888 liikluse. Juubelisõidul (piletihind üks kroon) teenisid sõitjaid konka esimesed ametimehed: kutsarina Mart Purask ja konduktorina Peeter Kolts. Sõidutee ulatus Kadriorust Jaani kirikuni. Ka on nüüd teada, et neid vanu konka-vaguneid kasutasid Eesti okupandid ka pärast II Maailmasõja lõppu haakvagunitena. Nii leidsid need muuseumiesemed Tallinnas kasutamist veel mitmel aastal pärast sõja lõppu.

Lte

Saksa luurekindral tekitab memuaaridega sensatsiooni Vene agent Hitleri kõrval?

BONN (VES) — Kindral Reinhard Gehlen, Hitleri sõjaväelise salaluure ülem Teise Maailmasõja idarindel on alati olnud poleemiline ja salapärane isik. Ta vihastas venelaste võittude täpse ettekuulutamisega Hitlerit niivõrd, et see andis korralduse Gehleni paigutamiseks vaimuhaiglasse. Seeasemel aga põgenes Gehlen Baieri mägedesse ja sõlmis hiljem tehingu ameerika vägedega. Gehlen andis ameeriklastele 50 kastitäit salajasi dokumente punaarmee kohta ja sai vastutasuks U.S.A. finantsilise ning poliitilise toetuse Bonni pärastsõjaaegse salaluureteenistuse rajamiseks. See sai nimeks Bundesnachrichtendienst, ehk lühendatult BDN. Gehleni eraseksretär põgenes N. Liitu.

Veendunud antikommunistina aitas Gehlen organiseerida nii mitmeidki salajasi operatsioone külmas sõjas, jäädes ise kogu aja müstilise niiditõmbajana tahaplaanile.

1968 oli ta aga sunnitud 66-aastasena enneaegselt pensionile minema, kuna selgus, et kaks tema lähemat abilist olid N. Liidu agendid.

Hulk aega ei kuulnud avalikkus Gehlenist kuigi palju, kuid nüüd on ta jälle tähelepanu ning poleemika fookuses oma memuaaride läbi, mis kannavad pealkirja "Der Dienst" ("Teenistus") Memuaarid avaldatakse kõigepealt seeriakirjutusena saksa ajalehes "Die Welt" ja need hakkasid seal ilmuma paar nädalat tagasi. Selle eest maksab leht Gehlenile kuuldavasti 175.000 dollarit. Raamatuna ilmuvad memuaarid hiljem World Publishing Co. kirjastusel New Yorgis ja selle eest saab autor umbes pool miljonit dollarit.

Gehlen kirjutab, et ta teadis Berliini müüri ehitamise otsusest juba ammu enne kui tegelikult selle projekti juurde asuti ja samuti teadnud ta N. Liidu interventsiooni kavadest Tshehhoslovakkiasse. Gehlen ennustas öieti ette ka Araabia-Iisraeli sõja puhkemise 1967. Need aga pälvivad kõik suhteliselt väikest tähelepanu Gehleni väite kõrval, et Hitleri asetäitja Martin Bormann oli tegelikult N. Liidu agent, kes põgenes N. Liitu ja suri seal kolm aastat tagasi.

Bormann oli veelgi salapärasem kuju ka Gehlen ise. Ta alustas oma karjäärl tagasihoidlikult majandusliku toetuse kogujana natsiparteile ja tõusis aste-astmelt Hitleri järel kõige mõju ülmsamaks ning kardetumaks mehe ks rahvussotsialistlikul Saksamaa. Lühikesekasvuline ja jässakas Bormann sai Rudolf Hessi asemel Hitleri asetäitjaks 1941 ja sellest ajast kuni lõpuni kontrollis ta igaüht, kes pääses Hitleri jutule ja kõike, mida Hitler luges. Hitleri pärandi korraldajana oli ta esimene, kes sisenes Hitleri eluruumi Führerbunkeris pärast seda kui viimane oli enese tapnud.

Hiljem andis Bormann valitsuse üle suuradmiral Karl Dönitzile ja põgenes siis juhipunkrist 1. mai öösel 1945 eesmärgiga pääseda läbi punaarmee tankide ning maavägede piiramisrõngast, mis oli vaid 250 m eemal ja tõmbus kogu aja koomale.

Kuskil punkri ja Friedrichstrasse jaama vahepeal kadus Bormann jäljetult.

Sellest ajast peale on Bormannist maailma ajakirjanduses väga palju juttu olnud, kuna ta jäi ainsana Hitleri tähtsamatest abilistest tabamata. Nürnbergi sõjakurjategijate kohtus 1945-46. mõisteti Bormann tagaselja surma. Kaks tunnistajat kinnitasid kohtus, et Bormann sai surma Berliinis 1. mai ööl enne kui ta jõudis Friedrichstrasse jaama. Tema surnukeha ei leitud aga kunagi ja neli nädalat hiljem väideti, et tema häält olevat kuuldud ühe Stockholmi salajase raadiojaama saates. Nüüd algasid kuulujutud, mis pole tänaseni vaibunud.

1946 jaanuarist peale on Bormanni ühe või teise kinnitusel nähtud vähemalt kaheteistkümnes erinevas riigis. 1954 tunnistas lääne-saksa kohus ta ametlikult surnuks, kuid kümme aastat hiljem jõudis Sõjakuritegude Büroo Frankfurtis otsusele, et Hitleri kunagine asetäitja peab olema kuskil peidus ja määras tema tabajale 28.000 dollarilise vaevatasu. Simon Wiesenthal, kes on kuulsaim natsitegelaste jälitaja, kirjutas oma raamatus "The Murdereres Among Us", et natsidel oli põrandaalune organisatsioon hitlerlaste maalt välja kombineerimiseks ning selle aparatuuri abil pääses ka Bormann Lõuna-Ameerikasse.

Wiesenthal lisas, et Bormanni on korduvalt nähtud ööklubides kuri-kuulsa Auschwitzi "surmaingli" dr. Josef Mengelega, kes praegu kuuldavasti elab Paraguai dzhunglites. Bormann olevat hiljem asutanud endiste natside koloonia Argentiina mägilinna Bariloche lähedal, kus ta Wiesenthali andmetel elavat veel praegugi 71-aastasena kaitstuna relvastatud ihukaitse poolt.

Nüüd aga väidab Gehlen järsku, et Hitleri "teine mina" oli tol saatuslikul ööl 1945 päästeti punaarmeelaste poolt ja toimetati N. Liitu, et seal jatkata oma Saksamaa vastast tööd.

Tegelikult on juba ammu kindlaks tehtud, et venelastele lekkis tähtsaid Hitleri sõjasaladusi läbi ja informeerija piidi olema Saksamaa kõrgeimas juhtkonnas.

Sel veendumusel oli ka Gehleni ülemus, Abwehri (sõjaväe vastuluure) ülem admiral Wilhelm Canaris. Gehlen väidab, et selleks polnud keegi muu kui Bormann ja kinnitab, et ta sai viiekümnendatel aastatel kaks usaldusväärset raporti Bormanni kohta. Nendest selgunud, et ta elas incognito N. Liidus. Hilisemad teated kinnitavad, et Bormann suri Venemaal.

Memuaaride seniilmunud osades ei ole aga selle kohta esitatud mingisuguseid konkreetseid töendmaterjale ja kahtlus selles suhtes jääb endiselt püsima. Hitleri järglane admiral Dönitz, kes on nüüd 80-aastane, nimetas Gehleni teooriat "absoluutseks mõttetuseks". Tassi agentuur loomulikult lükkas selle kohe ümber, kuid Hitleri endine relvastusminister Albert Speer ütles: "Arvestades kiirusega, millega tähtis informatsioon jõudis venelaste kätte, pidi see välja lekkima otse tipust. Bormann on siin päris loogiline kandidaat. Ta oli sündinud intrigant".

Gehleni mälestused, kus analüüsitakse N. Liidu poliitilisi ning sõjalisi eesmärke järgmise kahe aastakümne jooksul ja rõhutatakse, et lääs peab samuti jätkama sõjalisi ettevalmistusi, on loomulikult terelulnud materjal kantsler Willy Brandti idapoliitika vastastele. Nende hulka kuulub ka "Die Welt" omanik Axel Springer, kes on väga ägedalt rünnanud Brandti poliitikat. Gehleri memuaarid võivad taotleda ka autori eneseõigustamise ülesannet.

Gehleni väitele annab teotust ka 1947 ilmunud raamat: "Who Killed Hitler?", kus seisab: "Vene salaluure teatas 1945 juuli algul, et Bormann on võetud punaarmee poolt vangi". Saksa salaluureekspert Wilhelm Hoettl väitis samuti, et Bormann oli koos mõningate sakslastega juhatanud N. Liidus Saksamaa ümberorganiseerimise plaane.

Cornelius Ryan, kes kirjutas "The Last Battle", ütles 1966 antud intervjuus: "Üks saksa kindral ütles mulle, et tal oli kord salajane jutuajamine Hitleriga, kus Bormann oli ainus pealtkuulaja. Hitler andis korralduse ümberpaigustusteks idarinde kõrgemas juhtkonnas. Kaks tundi hiljem teatas vene raadio kindralite nimed, kes tulid ümberpaigutamisele, nende asendajad ja isegi üksikasjad uue strateegia kohta.

Sõjakurjategijate Büroo Frankfurtis kinnitab, et niipea kui memuaarid on trükis ilmunud, kutsuvad nad Gehleni ülekuulamisele, mis on seda vajalikum kuna Gehleni organisatsiooni ei avastanud varem midagi Bormanni saatuse kohta. Bonnis küsitakse ühtlasi — kas Gehlen ei toiminud seadusevastaselt kui ta jätis sellise informatsiooni oma valitsusele teatamata?

Nõukogude ajakirjandus on Gehleni memuaaridele reageerinud ärritatid dementeerimistega — teooria olevat "solvav" N. Liidule.

Eesti Päevalehe TELLIMISPOSTGIRO number on 15 67 70-0

(Eesti Päevaleht Förlags AB, Box 667, 101 29 Stockholm)

Lugupeetud tellijaid palutakse mitte kasutada enam varasemat Eskilstuna-Kurireni tellimispostgirot ega vanu sissemaksukaarte sellele postgirole, kuna Eesti Päevaleht on kogu tellimisasjaajamise üle võtnud. Tellijatele tulevad endiselt sissemaksukaardid, nüüd aga juba uuele postgirole.

†

Rosalia Nuudi

* 8. 3. 1900 Väike-Maarjas
† 27. 9. 1971 Göteborgis

Sügavas leinas

ABIKAASA
POEG
perekonnaga
TÜTAR
perekonnaga
TÜTRETÜTAR
abikaasaga

Matusetalitus toimub 9. okt. 1971 kl. 14 Kvibergi surnuaial St. Olofs kabelis.

†

Armast sõpra

Rosalia Nuudi't

mälestavad kurbuses

ELLINOR ja ALBERT TEOSE

†

Rosalia Nuudi't

mälestavad leinas

JENNY EVALD
JOHAN ja JUTA ESMANN
LEIF ja ANNE LINDGREN

†

Unustamata armast ema

Tiiu Vesmes't

* 27. 7. 1885 Emmastes
† 29. 9. 1971 Emmastes

mälestavad sügavas leinas

ARVI
abikaasaga
VALEV
perekonnaga

†

Pika ja raske haiguse läbi lahkus meist meie kallis

Mina Miljand

* 25. 6. 1884 Eestis
† 28. 9. 1971 Eskilstunas

Leinavad

HELENE SÜNDMA
ÕETÜTAR PAULINE
perega Rootsis
SUGULASED ja SÕBRAD
Eestis
EESTI USUSÕBRAD Rootsis

Ka siis kui ma käin surma varju orus, ei karda ma kurja, sest et sina minuga oled.

Matmine 6/10 1971 kl. 14.30 St. Eskils kapellis. Pärast mälestuskoosviibimine Margareta söögisaalis.

†

Lauluvenda

Viktor Toompea'd

mälestab leinas

GÖTEBORGI
EESTI MEESKOOR

†

Armast sõpra, head kaasmaalast

Viktor Toompea'd

mälestavad

JAAN KATK
abikaasaga
JALMAR KATK
perekonnaga
VÄINO KATK
AARE KATK
abikaasaga
VILVE KATK
VEERA LAURITS
AIN LAURITS
perekonnaga

Sophie Aline Aule

matusetalitus toimub laupäeval, 9. oktoobril 1971 kell 11 Brännkyrka kirikus.

Meie ema sooviks oli, et tema puusärgi lilledega kaunistamise asemel toetatakse Eesti Rahvusfondi.

PEREKOND

†

Armast

Aline Aule't

mälestavad kurbuses

PAUL FELDMAN
abikaasaga
LINDA NEUHAUS
VALDEMAR SELLING
abikaasaga

Vanadekodu ehitamiseks suurloterii

TORONTO (EPL) — Sihtasutus Estoronto, mis hiljuti registreeriti ametlikult ja mille ülesandeks on muretseda elamisvõimalusi eesti vanadele Kanadas, pidas oma esimese peakoosoleku, mis juhatuse esimeheks valis Hans Mereti ja nõukogu esimeheks Bruno Ederma.

Laekur Ervin Mägi lanssseris mõte 100.000-dollarilise suurloterii korraldamiseks, et majanduslikke vahendeid saada eesti vanadekodu ehitamiseks. Teatavasti on krunt juba ammugi olemas. Möte leidis pooldamist ja loterii korraldamise võimalusi selgitatakse.

MESTAVENNAD

Algus lk. 1

organisatsiooni, mis kogus andmeid punaarmee üksuste ja võimu agentide kohta, levitas lendlehti jne.

Poisid jäid a. 1946 vahele ja Jaan Roots põgenes metsa, kus ta ühines Paul Randma juhtimisel oleva metsavendade grupiga. Grupp muretsenud poisile valepaberid ja nendega saadetud ta oma õpinguid lõpetama Viljandi tööstuskooli. Tshekistid paljastasid aga tema identsuse a. 1947, kuid ei tabanud teda, sest tal õnnestus põgeneda.

1949 olevat kommunistlikel võimudel õnnestunud suurema osa Paul Randma grupist hävitada. Ellu jäänud veel vaid Valter Liiv, Karl Helk kaks metsavenda, kellega pakku läinud Jaan Roots liitus ja hakkas uut gruppi organiseerima selle juhina.

Juurde tulnud Jaan Rootsi isa ja kaks venda, Jakob Kakko, Arnold Kakko, August Sabe, Heino Sabe, Valter Võhni, Erich Treial, Elmar Käis, Ludvig Juks, Rein Palusaar, Erich Sepp, Martin Parts ja Jaan Vigel. Tegutsemispiirkonnaks olid Võru, Räpina ja Peseri ümbrus.

Rahva Hääl loeb ülesse rea grupi operatsioone nõukogude asutuste, transportide, kaubastute ja kommunistlike aktivistide vastu. Tuuakse asjale lähedal seisnute kirjeldusi kõige eredamates värvides, et tõestada metsavendade julmust, ebainimlikkust ja "fashistlikkust", ja Siis lisatakse:

"Tänu tshekistide ja nõukogude aktivistide julgele ja ennastsalgavale tegevusele enamik Rootsi bande liikmetest likvideeriti".

Selgub siiski, et Jaan Vigel on elusalt kinni võetud ja ta olevat ütelnud: "Mind tehti kulakuks, seepärast tuli minna mõtsa...". Märgitakse, et "ta kannab praegu oma teenitud karistust". Ta on hilinenult saanud selle karistuse, mis oli rezhiimi poolt määratud eesti talupoegadele selle eest, et nad orjusest vabanedes palehigis oma maid harisid, mis harva ulatusid isegi kesktalu suuruseni Rootsi mõistes. Teada on aga, et küüditamise ohvriteks ei olnud kaugelt-ki ainult taluomanikud, vaid ka paljud teised, kel ei olnudki varandust ja ka mitte mingisugust süüd.

Loterii

Algus lk. 1

toonud, mis oleks olnud eriti raskelt eestlaskonda tabav, kuna ju loterii sissetulekutest kaetakse igaaastane Esinduse Kultuurauhind. Auhinna finantseerimise küsimus on vähem eduka resultaadi tõttu, nagu EPL kuuleb, tõsiseks probleemiks Esindusele.

On tõenäoline, et muutunud levitamisvõimaluste juures — mis muide valusalt on tabanud kõiki Rootsis tegutsevaid loteriisid — eestlased edaspidi saavad emiteerida märksa vähema arvu loose ,millega muidugi vastavalt tulud märksa vähenevad. Kogu loterii pearaskus langeb ju sinult eestlastele endile.

KES VÕITSID?

Loosimisel langesid tänavuse loterii võidud järgmiselt:

Peavõit auto SAAB V4 Sedan — loos nr. 56996, jalgratas CRESCENT — loos nr. 36839, reisikirjutusmasinad OLYMPIA — loosid nr. 56078, 35012, 13554, 42359, 12267 ja 48960, juuksekuivataja RONSON — kõik loosid, mis lõpevad numbritega: 2567, 3769, 5210, 8178 ja 7836, väike-grill ROWENTA — kõik loosid, mis lõpevad numbritega: 8151, 7860, 8853, 4464, 8065, leivaröstimise aparaat ROWENTA — kõik loosid, mis lõpevad numbritega: 4443, 2125, 8825, 9395 ja 3831, mohaire pleed — kõik loosid, mis lõpevad numbritega: 1618, 7688, 4908, 0437 ja 1188, autokohver — kõik loosid, mis lõpevad numbritega: 3559, 5763, 3810, 2507 ja 7368, sigaretisüütaja (suur) — kõik loosid, mis lõpevad numbritega: 2859, 4725, 7867, 8487 ja 6640, põranda tuhatoos — kõik loosid, mis lõpevad numbriga 225, soendusplaat PETRA — kõik loosid, mis lõpevad numbriga 168, termostaattriik raud ROWENTA — kõik loosid, mis lõpevad numbriga 246, nessesäär — kõik loosid, mis lõpevad numbriga 484, vasest mööt — kõik loosid, mis lõpevad numbriga 999, patareiga habemeajamise aparaat — kõik loosid, mis lõpevad numbriga 737, lõikamise laud — kõik loosid, mis lõpevad numbriga 871, töölistade etüü — kõik loosid, mis lõpevad numbriga 395, taskulamp — kõik loosid, mis lõpevad numbriga 301, juustulõikaja — kõik loosid, mis lõpevad numbriga 212, küünlajalad — kõik loosid, mis lõpevad numbritega 538 ja 997, kompelt kööginugekõik loosid mis lõpevad numbritega 3 7a 111, välistermomeeter — 547, 435, 973 ja 695.

Leinateateid

Bartlefville'is, Oklahomas USA-s, suri 3. augustil Heino Purre.

Sault Ste. Maries, Kanadas, suri 12. septembril Helmut Tarum, sünd. 4. veebruaril 1925 Virumaal.

Lähist Maailmast

■ **Liiklusmäärusi rikkuvatele naistele** on leiutatud Inglismaal omapärane humaanne karistus. Politseinikud naissõitjat kinni pidades nimelt hakkavad uurima kõigepealt naise vanadust. Tähelepanekud on näidanud, et see on enamusele naistele niivõrd piinlik, et nad edaspidi võimalikult püüavad määruste rikkumisi vältida.

■ **Inglise valitsus** on alustanud uut ulatuslikku kampaaniat sigarettide suitsetamise vastu võitlemiseks. Selleks kulutatakse 285 000 dollarit ja kasutatakse ohtralt televisiooni abi. Ühes televisioonireklaamis kujutatakse näiteks kahte meest jälgimas suitsetavat tüdrukut kohvikus ja üks ütleb teisele: "Teeb ühe välja, kas suudelda teda või vana tuhatoosi". Teisal võrreldakse suitsetajaid hiiretaoliste loomade — lemmingutega — kes näiliselt ilma põhjuseta lähevad igal aastal massiliselt vabasurma.

■ **India ookeanis,** Birmast lõuna pool asuva Mergeui arhipelaagi elanikud saavad iga aastaga nooremaks. Saladus on lihtne. Vastsündinule antakse korraga vanuseks 60 aastat. Iga järgmise sünnipäevaga loetakse inimene aasta nooremaks. Kui ta on 2—3-aastane, on tal 20-aastased lapselapsed. See, kes jõuab aga nullini, saab väga auväärseks kodanikuks. Szejärel antakse talle veel 10 aastat juurde. Kui see 10 on ka ära elatud, lisatakse järgmine 10. Niiviis neid kutsutakse — "See, kes on sündinud teist või kolmandat korda".

Rahvariides aupresident

NEW YORK (VES) — 18-aastane Ingrid Haas valiti Oregoni esimese suure rahvusvahelise näituse aupresidendiks. Kohapealsed ajalehed toovad nägusast eesti tüdarlapsest mitmeveerulisi pilte, kus ta kannab eesti rahvariideid, ja kirjutavad, et too Portlandi neiu on eesti päritoluga ja oskab mitmeid keeli.

Näitus peetakse Multnomah maakonna Expo Centeris 28.—31. oktoobrini ja sinna on kutsutud osavõtjateks tööstureid kogu maailmast esitama väljapanekuid põllu- ja metsatöö saadustest kuni kunstiesemete ja mänguasjadeni.

Ingrid Haas on lõpetanud Sunset highschooli ja saabus äsja tagasi Shveitsist, kus ta oli ühe aasta Ameerika vahetusüliõpilaseks. Peale eesti keele kõneleb ta vabalt inglise ja prantsuse keelt.

Ajalehed on kõnetanud ka Ingridi vanemaid. Tema isa Fred F. Haas töötab insenerina Portlandis. Perekond põgenes Eestist 1944. a. just 24 tundi enne, kui bolshevikud maa okupeerisid. Portlandi ajalehed nimetavad pr. Haasi eksikombel venelannaks, kuna ta ütles, et ta on Venemaal sündinud.

SIIT ja SEALT

● **Lundis tähistab neljapäeval, 7. oktoobril oma 85-aastast sünnipäeva Hugo Pärnamäe.**

● **Inglismaal sündis Meta, n-na Evert ja Hugh Keewes'ile poeg.**

Ehtsat eesti väikest, punast Otepää

KARTULIT

müüa. Tel. 0157/501 37.

Välis-Eesti & EMP Kunstigalerii

Olev Mikiver

Ölimaalid ja guashid

Avatud äripäeviti 9—17
laupäeval 10—15
pühapäeval 13—16

Tullportsg. 1) 174
T-peatus Hornstull
Tel. 84 09 55

Vaba eestlaskonna informatsioouileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Endel Kõksi reisikiri:

Tel Aviv — kontrastide linn

TEL AVIV (EPL) — Hotellis, kus ma elan, serveeritakse hommikueinet kella 7-10ni ja see koosneb peale kohvi või tee veel munast, võist, kahte sorti marmelaadist, kolja sorti kohupiimast ja tomati ning kurgilõikudest. See on "kosher" eine, sest teatavasti liha ja piimatoite ei segata. Ettekandjaks on pikk ja vale juuditar, kelle teiseks keeleks on prantsuse keel ja see meenutab mulle, et eelmisel õhtul lugesin Israelis kõneldavate keelte kohta, et neid on kokku 56 — tänu muidugi igalt poolt maailmast kokkutulnud inimestele, mis annab elule Israelis tohutult internatsionaalse värvingu. Ma mõtlen, et neil rootsi haridustegelasil, kes võitlevad ühekeelse kultuuri eest, oleks kasulik siia tulla ja vaatada, kuidas selline multilingvistlik ühiskond funktsioneerib.

Hommikueinet elustab oma jutuga vanem rootslanna Skånest, kes õhtul on saabunud ja kellelt ma viie minuti jooksul kuulen, et ta on muusikaõpetaja ja misjonäri tütrena Hiinas sündinud ja seal inglise koolis käinud, et ta kõnelevat inglisekeelt voolavalt, ja et ta polevat jõudnud raha vahetada, kuid portjee annud talle silmapilgutamata kümme Israeli naela laenuks. Ta kavatseb päeva veeta rannal päevitustoolis lebades.

Mind huvitab rohkem linn ja selles kihav elu ning jalutan piki Trumpeldori tänavat Kikar Zina suunas, mid üteldakse ametlikult olevat Tel Avivi keskpunkt. Teel sinna juhtun läbima paar kõrvaltänavat, kus avastan päris orientaalse värvinguga tänavakaubitsemise: kärudelt ja üleseatud laudadelt müüakse igasugust kribu-krabu, riide- ja plastesemeid, kingi, klaas- ja savinõusid, igasugust puuvilja ja juurvilja. ja juurvilja. Suured ja ilusad virsikud teevad mulle isu ja tahan neid saada pool kilo.

"Pool kilo", vastab mulle selges eesti keeles vanem ja lüheldane mees, kes neid müüb, maksan nende eest 180 agorotti, st. 2.50 rootsi rahas, varjan oma üllatuse ja jalutan edasi, Ei, ma ei ole vanu mälestusi taga ajamas, ma sooviksin mõista, milline on maailm praegu ja mis on sündimas.

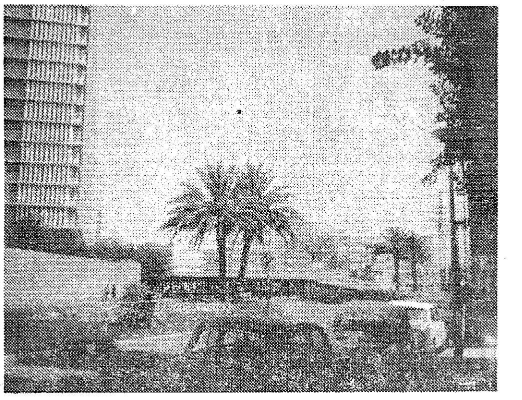

Tel Aviv — Keren Kayameti tänav.

Kikar Zina on avar ümmargune väljak ja selle keskel sillerdab purskkaevu vesi kahe majakorra kõrgusele. Liivase väljaku äärtes on pingd istumiseks, kuid palmid ja eukalüptused ei anna mitte palju varju. Vanem mees, kes istub mu kõrval ja näeb, et ma kuuma ja päikese käes kannatan, teeb juttu ja ütleb, et temagi on tulnud väga küllmalt maalt. Minu küsimusele vastuseks seletab mees pikkamööda ja nagu tagasimõteldes, et ta on sündinud Siberis ja nelikümmend aastat tagasi Tomskist Berliini asunud, sealt edasi Pariisi siirdunud enne kui jõudis Tel Avivi. Siin on ta tööanud taksijuhina. Ta lisab, et kõik, mida riik praegu vajab, on aeg ja raha, aga sõda võtab need mõlemad. Ta lisab, et araablastega oleks võimalik kokku leppida, kui suurriikide erihuvi seda ei segaks. Küsin, et kas Tel Avivis elab araablasi ja ta vastab, et küllalt, ja et paljud neis elavat palju paremini, kui juudid. See on muidugi ainult ühe mehe arvamine ja mul ei ole mingit võimalust teadasaada, kui üldine see võiks olla.

Jalutan edasi piki Dizengoffi tänavat. Olen juba jõudnud lugeda, et Meir Dizengoff oli üheks Tel Avivi rajajaist ja esimene linnapea, kes a. 1931 oma maja, nn. Beit Dizengoffi, annetas noore linna kunstimuuseumiks ja kultuuriliseks tsentrumiks ja kus ka 15. mail 1948 Israeli riigi iseseisvus välja kuulutati. Mer Dizengoffi auks nimeteatud tänav on Tel Avivis üks elavamaid ja esinduslikumaid tänavaid, laiadele annavad varju kahele poole istututud puud ja nende varjudesse laiuvad tänavakohvikud, miiliseid on tihedasti ja mis annavad tänavale pariisiliku bulvaari ilme. Äride ja kohvikute värvirikkad päikesevarjud lisavad rõõmsat kirevust tänavapildile ja koos inimeste värvitugeva ja suviselt kerge rõivastusega moodustab nagu mõne impressionisti maalingu.

Kohvikute ja serveeringute hinnasedelid on uste kõrval tänaval nii heebrea kui inglise keeltes, ja see on juba kaugelt loetav suure kirjaga tekst. Klassi apelsinimahla koos jääga maksab poolteist naela, ja sinna toob ettekandja juurde veel kaks klaasi seltersi, mis midagi ei maksa, kuid aitavad jooki pikendada. Luksuslike äride kõrvale on igasse võimalikku nurka ja väravaesisele paiknenud postkaartite, suveniiride ja kosmeetikatarvete müüjad ja on euroopalikule äritehnikale orentaalseks kontrastiks. Ei puudu ka keedetud maisipääde ja kaktusvirsikute müüjad.

Lõpuks jõuna Sdera Keren Kayameti kaudu Kikar Malchei Yisraelini — mis on Tel Aviv võimsaim väljak ja mille põhjakülge on püstitet Town Hall, või Stadshuset, mil eesti keeles polegi õiget vastet. Monumentaalne betoon ja klaasehitus lõpetab väljaku jõuliselt ja harmooniliselt päikeses särava blokina, ta on funktsionaalselt karge ja lihtne, aga mõtlen siiski meelsamini Toronto Town Halli arhitektuurilisele sarmile ja Stockholmi, Oslo ja Kopenhaageni Stadshusetite põhjamaiselt intiimsemaile effektile.

Istudes vaikselt suliseva basseini kandil mõistan ometi, et praeguse Tel Avivi 388 000 elanikku vajavad niisugust maa-ala oma pidupäevade ja muude tähtsate sündmuste tähistamisel, ja et väljak koos lippude ja valguskehadega on planeeritud mõttega hoopis kaugemale tulevikule.

PUHKUSED USA-s JA TEISTES MAADES

WASHINGTON — Ameeriklased on uhked selle üle, et nad teenivad rohkem kui töötajad üheski teises riigis ja seejuures on nende tööpäevad lühemad. Huvitaval kombel oli aga USA kuni hiljutiseni teistest tähtsamatest tööstusriikidest taga tööliste puhkuse alal. Kuni neljakümnendate aastate lõpuni oli läbilõike teenistujal USA-s ainult 6 päeva palgalist puhkust aastas. Nüüd on keskmiseks aastapuhkuseks kolm nädalat. Mõningates Euroopa riikides on aga töölistel olnud kuuajalised või pikemad palgalised puhkused aastas juba 30 aastat.

Ka praegu on sel alal olukord mitmel pool Euroopas parem kui Ameerikas. Lääne-Saksamaal näiteks saavad töölised kolm ja pool nädalat, ning ametnikud kuu aega puhkust. Mõningatel valitsuse teenistujatel on puhkuseaeg koguni kuus nädalat aastas. Selle on väljakaubelnud peamiselt ametiühingud, pannes puhkusele niisama palju rõhku kui palgalisa nõudlustele. Enamus ameeriklasi peab ühes ja samas firmas töötama kuni seitse aastat enne kui nad on õigustatud saama kolm nädalat puhkust aastas.

Kõik prantsuse töölised, alates jooksupoistest ja lõpetades tööjuhatajatega, saavad aga juba oma esimesel tööaastal neli nädalat palgalist puhkust. Enamus tööstustest on seetõttu Prantsusmaal kogu augusti vältel suletud.

Veelgi parem on olukord Rootsis, kus iga teenistuja puhkus on seadusega kindlaks määratud vähemalt ühele kuule aastas.

Austraalias on sunduslikuks puhkuseks kolm nädalat ja ametiühingud võitlevad praegu suurte lootustega ühe nädala juurde saamiseks.

Omapärane on olukord Jaapanis — ehkki töölistele antakse kuni kolm nädalat puhkust võetakse seda harva täies ulatuses välja, sellest hoolimata, et puhkusepäevi ei maksta firmade poolt välja.

Jaapani tööline leiab lihtsalt, et kui ettevõte kolm nädalat ilma temata läbi saab, siis ei ole temal selles süsteemis ka mingit tähtsust.

Viimasel ajal on suuremad firmad nadu "Toyota" ja "Sony" hakanud suvel vabrikuid nädalaks ajaks sulgema, et panna töölisi oma puhkusepäevi välja võtma.

Eesti laulja võistles L.-Saksamaal

MÜNCHEN (EPL) — Müncheni toimunud rahvusvahelisest noorte interpreetide võistlusest võttis osa ka okup. Eestist noor ooperisolist **Mati Palm**, kes varem Sofias idariikide muusikafestivalil tuli kuldmedalile. Palm pääses eelviimasesse vooru, kuid mitte finaali.

● Ameerika Graafikute Seltsi aastanäitusel New Yorgis oli ühe graafilise tööga Agaate Veeber.

Kohalik elu

GÖTEBORG

Näiteringi sügispidu

Näitering Göteborgis korraldab oma traditsioonilise sügispeo laupäeval, 30. oktoobril Gamlestadeni Medborgarhuseti saalis. Eeskava, einelaud, loteriid, tants. Lähemad teated ilmuvad selle lehe veergudel edaspidi.

STOCKHOLM

Filatelistide klubiõhtu

toimub neljapäeval, 7. oktoobril kell 18.30 hr. Kröndströmi juures, Björnvägen 3, Lidingöl.

Kõik margi, raha ja eksliibrite korjajad on teretulnud.

JUHATUS

UPPSALA

Stockholmi teatrietendusele!

K... Stockholmi Eesti Teatri poolt la... av Ed. Vilde "Tabamata ime" on ...a suure tegelaskonnaga ning võib karta, et kulud ületavad piletim... t laekuvad tulud, organiseerib Uppsala Eesti Selts ühissõidu bu... Stockholmi etendusele pühapäeval 24. okt. Buss väljub St. Eriku ...ult kl 17, etenduse algus kl. 19... ...tr. võtavad vastu õhtuti tel. 32 ... 9 A. Kivimäe ja 11 95 88 E.Keeleste kuni 17. okt.

● Göteborgis abiellusid Aleksei Aas ja Inger Rosenquist.

BALDER JAANI veste:

HELIPLAAT ja AUTOBUSS

See oli kevadel, kui Karl Luiker kutsus mind enda poole.

"Tahad näha, kuidas ma lilledele kontserdi korraldan?"

Ma tahtsin. Olin varem midagi selletaolist kuulnud, nüüd lootsin lähemat aimu saada.

Tal oli elutoas suur hulk potte mitmesuguste taimedega. Neid oli aknapealsetel ja lillelaual. Kandis neid sealt rõdule, seadis ritta. Ma vaatasin ja mõtlesin, et nagu kontsertsaal: kuulajat istuvad ridamisi.

"Kas siin on parem kui toas?"

"Siin ma saan nad nii seada, et helilained käivad ühtlaselt üle," vastas Luiker.

Toimetas asjalikult ja väga tõsiselt. Ega minagi muianud. Ma ei ole niisugune inimene, et kui ühest uuendusest aru ei saa, siis naer lahti: Ah-ha-ha! Ma olen uue poolt, kui see on tulus ja tarvilik. Ja viib meie elu edasi.

Luiker ütles:

"Siin ei ole midagi müstilist, mida ei saa mõistusega seletada. Kõik on päevaselge ja arusaadav, kuna on teaduslikult kindlaks tehtud".

"Ah nii. Mis on kindlaks tehtud?"

Luiker võttis ühe heliplaadi, hoidis seda käes ja ütles:

"Selle nimi on Music to Grow Plants".

Ma vaatasin. Oli jah. Muusika taimede kasvatamiseks.

Luiker seletas mulle:

"Dr. George Milstein on kindlaks teinud, et teatava lainepikkusega helid stimuleerivad taimekasvu. Ja seda kõigile arusaadaval põhjusel. Mitte nii, et taim võtab muusikat serenaadina ja läheb siis õitsele nagu tütarlaps, kelle paled armuavaldust kuldes lõõvad lõkendama. Punetavad. Oh ei! Taimed hingavad tillukeste avade kaudu, tähendab, nad võtavad nende kaudu sisse süsinikku ja muud kasvujõule vajalikku. Teatavate helide fibreerimine paneb need augukesed avanema avaramalt ja kauemaks kui muidu, mille tõttu taimel on võimalik koguda endale suuremal hulgal elujõudu. Kas on selge?"

"On küll".

Ta hakkas siis oma aparaadi kallal toimetama ja mina ütlesin:

"Üks daam jutustas kunagi, et tema lilled kasvavad siis paremini kui ta nendega kõneleb. Ehk seletub seegi nähtus fibreerimise mõjuga lehtedele, sest kui ta on oma juttu rääkides lille lähedal, eks saada siis hääl helilained välja ja need. . ."

Nüüd hakkas muusikat tulema. See oli niisugune, et ma ei osanud midagi ütelda. Ei olnud ka vaja, sest see ei olnud ju minu jaoks. Mulle ei meeldi, aga taimedele võib meeldida. Need kuulavad, augukesed pärani. Mina panin ühe koha peal kõrvad kinni. Luiker nägi seda ja ütles:

"Pikaajalise uurimistöö põhjal on need helid välja valitud, kuna just need avaldavad seda toimet, millest ma rääkisin."

"Kas see on õige kõvadus?" küsisin mina.

Kõvasti küll ei mänginud, aga ma mõtlesin, et mina olen suur, taimed aga on minuga võrreldes üsna tillukesed. Kas need helid ei ole nende jaoks nii valjud, et purustavad? Inimeste juures on seda täheldatud, et liiga kõva muusika kuulamisega nad on kaotanud oma kuulmise või jäänud poolkurdiks.

Luiker mulle midagi ei vastanud, nagu oleks temagi äkki kuulmise kaotanud. Rääkis hoopis teist juttu:

"Muusikaga tuleb neid iga päev üle valada, vahele ei tohi jätta".

Ei tea mis lillede süda kontserdi ajal ütles, aga minu tunded olid üsna segased. Mõne koha pealt ei olnud viga, aga üldiselt — tänan väga! Pean aga kohe jälle märkima, et mis mina end tänama topin — see ei olnud ju minu jaoks.

Suvi läks mööda, meie kokku ei puutunud. Ühel septembripäeval tuli vastu. Ma küsisin kohe õhinal:

"Noh, kuidas on resultaat? Kas viskas ladvad lakke?"

Mõtelge, ta ei saanud aru, millest ma rääkisin.

"Mis ladvad?"

Ma pidin seletama hakkama.

"Ah so," ütles ta. Vaatas maha. "Ma tegin vea."

Usk heliplaati oli alles. Süüdistas ennast.

"Ega see lilledele meeldi, kui neid ühest kohast teise vintsutatakse. Tassisin neid iga päev rõdule. Taim tahab ühes kohas kasvada. Nagu looduses. Seal ta ei ole ühel silmapilgul kingul, teisel aga all orupõhjas. Ühes kohas kasvades ta loob enda ümber koduse õhkkonna. Kui ta sealt välja kistakse ja võõrasse ümbrusse viiakse, siis mõjub see tallo häirivalt. Paneb kasvu kinni."

Min aütlesin:

"Ega see üksi taimedega nii ole. Inimestega ka. Sa mõtle, kui hirmus suurt kahju tehakse lastele, kes kistakse oma koduümbruse koolist välja ja vägivaldselt bussitatakse kuhugi võõrasse koolimajja. Kas see ei häiri nende arengut ja õppeedukust?"

Jumalaga, lilled! Näe, buss on sõidutanud meid juba teie juurest ära ühe teise teema juurde — võõrasse ümbruskonda.